

incontro 2022

Dieuwke Maria Parlevliet

inhoud

woord vooraf 9

zo mooi was het 11

foto's I 13

- * Maria Salvatori
- * planning
- * voorbereidingen
- * workshops, kinderkaartjes, tulpen en catalogi
- * tussen Keulen en Parijs
- * de oude school
- * tentoonstellingsopbouw

foto's II 35

- * het koninklijk domein van Piero
- * het klooster
- * vernissage
- * bar san rocco

foto's III 53

- * Charlotte's concert
- * Y-performance, DJ Stefanoz en het 'Holland House'
- * de ronde tafel
- * maandag

foto's IV 67

interviews met de kunstenaars 77

dankwoord 153

INCONTRO 2022, 24 - 27 juni, Celleno (VT), Italië

Beeldende kunstenaars (in volgorde van presentatie zie kaart op pagina 153):

Frank Bezemer

teja van hoften

Ben Sleeuwenhoek

Henny Schrijver

Margriet Smulders

Frank van Driel

Kees van de Ven

Hetty Schaart

Marinus van Dijke

Lenny Schröder

JanpeterMuilwijk

Elizabeth de Vaal

Anne-Marie van Sprang

En de toekomstige AIR kunstenaars:

Annemieke Fanoy

Astrid van Nimwegen

Met muziek van Charlotte Beukers en Tom van Gurp

Met een performance van Ilaria Passeri e.a.

woord vooraf

Wat was het mooi, het INCONTRO 2022 festival in Celleno! Dit boekje wil een verslag zijn voor degenen die het meemaakten, maar ook voor hen die er niet bij konden zijn. De interviews met de Nederlandse kunstenaars die mee hebben gedaan, zijn ook opgenomen. Die interviews gaan over hun tijd als Artist in Residence (AIR) in het Italiaanse huis CAM (Casa Amenta Maria), hun ervaringen met de dorpsbewoners, de kunst die ze maakten en hun gedachten over de gezamenlijke tentoonstelling. Dat zou in eerste instantie Incontro in het jaar 2020 zijn, maar de corona-epidemie maakte dat onmogelijk. De laatste kunstenaar die in Celleno als AIR was, Anne-Marie van Sprang, heeft de strenge lock-down in CAM meegeemaakt. Honderd rondjes om het zwembad rennen om in conditie te blijven... Het is te lezen in het interview met haar.

Ik dacht dat Incontro er niet meer van zou komen. Toch konden we als Stichting Zeeuws Blauw (de stichting die de AIR organiseert) en de gemeente Celleno samen, relatief snel beslissen dat we het door zouden laten gaan in 2022. Alle kunstenaars wilden komen! En de zangeres Charlotte Beukers ook.

We hadden een plaatselijk comité met burgermeester Marco Bianci, Federica Vacchi, Ylenia Proietti, Saskia Menting, Aad Smaal en ik. Daar kwamen hulptroepen bij; Marta Marini in het begin, Roberto Maurizio en Daniella Passero aan het eind. Zonder de accurate Claudia Merkies was het niet gelukt. Maria Coolen sloot aan bij het curatorium...

Er waren op zes verschillende schilderachtige plekken in het oude dorp werken te zien. Sommige spraken direct van hart tot hart, er was ook werk waarin dat veel meer verborgen is. Het eerste werk dat mij ontroerde was de poster die kunstenaar Frank Bezemer maakte voor het festival. Daarop wordt ook de naam van Salvatore Amenta genoemd. Zo'n vijftig jaar geleden ben ik hand in hand met hem in Celleno gekomen. Dat was een jaar voor zijn dood, en die van Clara onze dochter en van Judith en Tom, onze vrienden. Die ramp heeft voor onze zoon Gaetano en mij alles op zijn kop gezet. We hebben de magische plek Celleno kunnen en willen houden en dat heeft alles te maken met de gastvrijheid en de vriendschap van de Cellenesi. Voorop de familie Deiana, onze burens die de schapen al die jaren bleven hoeden en hun herderlijke zorg ook over ons uitbreiden.

Op de foto middenop de poster staat Maria Salvatori, de gewaarde buurvrouw van CAM aan de Strada Canne, de tekst eronder is zeer poëtisch, het gaat over de schoonheid van dit landschap, Castellani, Balthus en Pasolini die dit ook zagen en voelden, maar het gaat ook over de revolutionaire jaren zestig in Amsterdam, waarin Stefano Bacchiani en Salvatore Amenta, vriendschap sloten. De tekst spreekt over de vriendschap die gevierd en bestendig wordt in Celleno. Ik had zelf de link

niet meteen durven leggen maar ik ben ontzettend dankbaar dat Frank dat wel heeft gedaan en zo Salvatore's naam weer leven gaf. Het hele Incontro gebeuren was zeker in zijn geest en had hem blij en trots gemaakt.

Het was verrassend om te zien hoe al die kunst werkte in de omgeving van het oude Celleno. We wisten het eigenlijk van tevoren al; het zou een geweldige match opleveren. Dat dit boekje daar een kleine getuige van mag zijn.

zo mooi was het

Een impressie van de tentoonstelling Incontro 2022
met het werk dat Nederlandse kunstenaars
in Celleno als Artist in Residence
in de voorafgaande tien jaar hebben gemaakt

Maria Salvatori

Frank Bezemer heeft in de periodes dat Margriet Smulders en hij hier waren, vriendschap met Maria Salvatori gesloten en haar op de foto gezet met een van zijn stokken. Frank heeft die foto gebruikt voor de poster die hij gemaakt heeft voor het festival. De tekst van de poster luidt als volgt:

‘Doe goed en je bent gelukkig.’ Deze stelregel van de Nederlandse filosoof Baruch Spinoza wordt elke dag geleefd door Maria Salvatori. Lang geleden woonden haar voorouders in de grot achter haar. In de tuin groeien abrikozenbomen en ook jonge olijfbomen.

Het is een plek in de Tiber-vallei waar ook Pasolini, Balthus en Castellani jarenlang hebben gewerkt en waar Stefano Bacchiani en Salvatore Amenta, jaar na jaar, hun vriendschap, geboren in het revolutionaire Amsterdam van de jaren zestig, hebben gevierd. Na de tragische dood van Salvatore hebben veel verschillende Nederlandse kunstenaars hier gewerkt en zijn weer werden nieuwe vriendschappen geboren. Op het festival Incontro 2022 worden hun werken tentoongesteld.

Maria Salvatori komt vrijwel iedere dag uit het dorp naar haar tuin, in de buurt van ons huis. Ik zie haar iedere dag van haar ene tuin, die met de kippen en de fruitbomen, de olijfbomen, de groentetuin, de bloemen en de hele serie oude afgedankte spiralen van bedden die fungeren als hek, naar de andere tuin, beneden aan de helling van Poggio Gallese scheuren. Daar heeft ze ook een groot kippenhok. We kunnen vaak wat eitjes bij haar kopen. Dan stapt ze uit, in haar jurkschort, de hoofddoek zoals gewoonlijk, losjes om haar hoofd geknoopt. Er piekt een heleboel donker haar onderuit.

‘De opening boven op de burcht met Maria Salvatori in de hoofdrol is een prachtig begin! Een dag eerder begroet ze mij in een opengescheurd decolleté en haar gesokte voeten in lompe werkschoenen, nu verschijnt ze als een diva met prachtig kapsel.’ (Frank Bezemer, brief 29 juni Piombino)

Planning

Als Aad en ik begin mei aankomen in Celleno brengen we in de eerste dagen een poster naar Maria Salvatori. Ze is er blij mee is maar wel vindt dat ze er als een oude boerin op staat... Later, als we zoveel mogelijk posters hebben verspreid en Maria, voor zover ze dat al niet was, een bekend figuur is geworden, vragen we haar om de opening van de tentoonstelling te verrichten. Zij is hét gezicht geworden van Incontro 2022.

Een andere Maria die heel belangrijk is voor het festival is Maria Coolen uit Zierikzee. Zij heeft een berg aan ervaring in de wereld van de kunst. Jarenlang was ze bijvoorbeeld de spil waar het moderne kunstcentrum 'De Bewaerschole' op draaide. We doen gezamenlijk het curatorschap van deze Incontro-tentoonstelling. Maria heeft er een fijnzinnig oog voor. Zij ziet de hele tentoonstelling al voor zich, lang voordat het werkelijkheid wordt.

Het is nu juni 2022. We zijn in Celleno druk bezig met de voorbereiding van het, eerder vanwege Covid gecancelde, kunstfestival. Vier dagen met exposities van vijftien Nederlandse kunstenaars op zeven verschillende plekken in het schilderachtige oude Celleno. De Nederlandse stichting Zeeuws Blauw faciliteert daar al jaren een Artist in Residence. De naam van het huis is Casa Amenta Maria, afgekort CAM. Samen met de gemeente Celleno organiseert de stichting Zeeuws Blauw 'Incontro', een tentoonstelling van het werk dat naar aanleiding van een verblijf in CAM gemaakt is.

Een van de kunstenaars, Hetty Schaart, werkte hier met woorden en kwam het voor haar nieuwe woord 'incontro' tegen. Ontmoeting. Dat was een mooie titel voor het festival. Een ontmoeting van Italianen en Nederlanders via de kunst. Dertien van de vijftien deelnemende kunstenaars hebben als Artist in Residence in CAM gewerkt, de andere twee zijn toekomstige Artist in Residence. Ontmoetingen van Nederlanders met Italië:

'Tijdens het verblijf in CAM, dacht ik al snel, misschien ben ik toch meer een heuvel/bergen mens dan een vlak land mens. Maar toen ik op mijn 40 ste voor het eerst snorkelde dacht ik: en dan nu 40 jaar ónder water. Ik ben dus maar niet onmiddellijk naar de bergen verhuisd. Toch is er wel iets essentieels veranderd: in Italië 'stapel' je je ver-ge-zichten anders.'
(Anne-Marie van Sprang)

Het programma ziet er als volgt uit:

Vrijdagavond: vernissage bij het kasteel, ontmoeting tussen Italianen en Nederlanders, daarna een twee uur durende open tentoonstelling en een tweetal

performances in het oude slachthuis.

Zaterdag en zondag: de tentoonstelling, van tien tot een en van vijf tot acht, een rondleiding door Saskia Menting (lid van de organisatie), een 'Round Table' en een klassiek concert in de kloosterkerk van Charlotte Beukers uit Zierikzee. Haar zang wordt begeleid door Tom van Gulp op piano. Maandagochtend: naast de tentoonstelling een workshop voor oudere kinderen.

De meeste kunstenaars komen. Helaas kunnen Henny Schrijver, Elizabeth de Vaal, Kees van de Ven en Hetty Schaart niet. Gelukkig sturen ze alle vier wel werk.

Het betekent dat we voor elf kunstenaars onderdak moeten hebben. De afspraak is dat ze zelf de reis verzorgen en wij de overnachtingen en het eten. De gemeente draagt wat bij en de Stichting ook. We gaan proberen catalogi en educatieve kinderkaartjes te verkopen en Aad gaat met verse oesters bij het klooster zitten.

Het restaurant San Rocco sponsort een diner voor de kunstenaars op vrijdag. De gemeente Celleno heeft een pizza-avond voorzien bij het kasteel op zaterdag. Zondagavond nemen we iedereen die wil mee naar het meer van Bolsena en in CAM zijn een pranzo (middagmaal) en een cena (avondmaal) gepland. De rest van de maaltijden zullen, voor de kunstenaars althans, in het klooster worden verzorgd. We hebben plekken bij het klooster gereserveerd en de gemeente heeft slaapmogelijkheden in een appartement op de burcht én in een oud schooltje. Daarnaast slapen er mensen bij vrienden en bij ons in CAM, sommigen hebben zelf wat geregeld.

Vorbereidingen

Het festivalcomité heeft ook voor Incontro 2022 al heel wat keren vergaderd. Waar in Nederland de Stichting Zeeuws Blauw de lijnen heeft uitgezet, is er in Italië een plaatselijk comité ontstaan. Drie mensen van de gemeente Celleno: Marco Bianchi de burgemeester, Federica Vacchi, wethouder cultuur van Celleno, en Ylenia Proietti. Daarnaast Saskia Menting, kunstkenner en intermediair tussen Nederland en Italië, plus Aad en ik, kwamen samen in het gemeentehuis of in CAM. Het Zeeuws Blauwbestuur zet de lichten op groen en ook in Italië is de Covidsituatie van dien aard dat we het aangaan. In Nederland zijn Maria Coolen als mede-curator en Claudia Merckies als accurate steun actief. Maria komt in februari 2022 een week over om de locaties te bekijken en vergadert mee. Vanuit Roemenië wordt de website geüpgraded door Eni Mathyas en Ate Amenta.

En... we krijgen er in Celleno onverwacht een geweldige hulp bij. Haar naam is Daniela Passero en ze is onze buurvrouw uit de oostelijke verte die we tot voor kort nog nooit hadden ontmoet. Daniela studeert deze zomer af in kunstdidactiek en het organiseren van tentoonstellingen. Exact de discipline die we kunnen gebruiken.

Kunstenares Anne-Marie van Sprang vertelde over haar toen ze vanwege de lockdown gedwongen was in CAM te blijven.

(Lees hierover in het interview op de website van Incontro 2022.)

Anne-Marie had een bijzondere ontmoeting met haar, hielp haar toen ze gevallen was en Daniela bracht haar een grote chocolade paasklok als bedankje.

In februari maakten Maria en ik een rondgang door het klooster. De eerste afspraken dateren al uit 2019. Nu nogmaals naar Franca, Miriam en Claudia. Zij zijn lid van de woon- en leefgemeenschap 'Il Convento', die het klooster bestiert. Ze helpen fantastisch maar er zijn nogal wat ruimtes die leeg moeten zijn voor de tentoonstelling. De grootste zorg betreft eigenlijk de grote kerk die in gebruik is als multifunctionele ruimte.

Na twee weken blijkt men gedaan te hebben wat is beloofd; twee kloostercellen boven zijn helemaal leeg, de hele Ghandizaal is leeg, de refter is van zijn versiering ontdaan, de donkere ruimte met de fresco's is leeg, de zijkapel ook en alle stoelen uit de kerk zijn verplaatst. Geweldig. Daar kan je van op aan.

Het mail- en appverkeer wordt steeds drukker. Ik ben vrijwel dagelijks bij de drukker in Viterbo, voor kaarten, voor folders, voor de kinderkaartjes. Met de nodige stress die dat altijd oplevert. Duizenden folders verkeerd gevouwen.

Maria onderhoudt het contact met de kunstenaars. Er zijn natuurlijk veel vragen,

niet alleen over de expositieruimtes maar ook over de slaappleatsen en dergelijke. Er zijn ook best nog wat losse eindjes wat betreft de plekken waar geëxposeerd gaat worden, de verlichting, de suppoosten. Claudia Merkies stelt de juiste lijsten samen met wie waar slaapt en wie waar eet.

Aad houdt zich, samen met Federica, bezig met de Round Table van zondagmiddag in het klooster: een gelegenheid waar Italiaanse en Nederlandse kunstenaars elkaar kunnen ontmoeten. Het idee is om de ervaringen die de Nederlandse kunstenaars in Celleno hebben opgedaan te delen met Italiaanse collega's. De discussie wordt toegespitst op de vraag: Hoe breng je nieuw leven in oude dorpen en welke rol is er voor kunstprojecten?

Workshops, kinderkaartjes, tulpen en catalogi

Saskia Menting heeft in Celleno een kinderworkshop gegeven rond het werk van drie van de Incontrokunstenaars: Lenny Schröder, Margriet Smulders en Frank Bezemer. Er deden wel vijftientig Cellenese kinderen mee. Na een introductie waren er drie grote tafels waar de kinderen wat konden maken. Planeten van aluminiumfolie en verf, bloemblaadjescomposities waar foto's van gemaakt werden en stokken die gezaagd en geschilderd konden worden. Daarna was er een live verbinding met de kunstenaars waardoor de kinderen hun werk aan hen konden laten zien én vragen konden stellen.

Tijdens het festival gaat Saskia op zaterdag en op zondag een rondleiding geven. Zij spreekt zowel Italiaans als Nederlands én Engels, Duits en Frans, dus iedereen die wil kan mee.

Lenny denkt ook later nog steeds aan de kinderen:

'Zal ik gekleurde filters in strookjes meenemen? Dan kunnen ze daar doorheen de ruimte in kijken. Ik neem ook filters mee om daar de raampjes in de kapel mee af te dekken, om ook gekleurde lichtval te krijgen op de grond. Zoals te zien is op de foto die ik stuurde die gemaakt is in een kerk in Frankrijk. Ik heb dan wel een trap plus tafel nodig om even op te werken.'

Voor de kinderen wordt nog een andere workshop georganiseerd tijdens het festival. Ook komen er 'kinderkaartjes': van iedere kunstenaar een kaartje met een werk en een vraag die de kinderen aanzet om nog beter te kijken. Die kaartjes komen, net als de grote catalogus, aan een boekbindersring(etje) te hangen en ze worden verkocht op een tafel tegenover de bar waar Claudia de scepter zal zwaaien.

We gaan de dagen tellen. Nog een week te gaan. De afgelopen weken hebben Aad en ik heel wat rondjes gereden door de omgeving om stapels kaarten in bars en andere plekken waar veel mensen langskomen neer te leggen. Telkens van een andere kunstenaar een afbeelding van een werk op A5-formaat met op de achterkant een quote uit het interview met deze kunstenaar, dat op de website vanaf die dag te lezen is in het Italiaans, Engels en het Nederlands. We zijn benieuwd of deze methode werkt. In de supermarkt zijn alle kaarten de volgende dag al weg. Bij de bakker in Bagnoregio ook, maar in de ijssalon blijven de stapels onaangeroerd.

Italianen zijn echt allemaal gek van tulpen. Marijke Feyen en Maria Coolen hebben samen de markeringen voor de locaties verzonnen. Het worden pilaartjes van vazen met in de bovenste vaas tulpen.

Omdat er in deze periode van het jaar geen échte tulpen te vinden zijn organise-

ren we een kleine workshop Origami tulpenvouwen in de bar San Rocco. Manila komt. Als we net zijn begonnen met vouwen, worden er nog zes leuke meiden bij ons gedropt. De moeders moeten even bijpraten op het terras... Dan komt Saskia ook nog en wordt het een reuze gezellige avond met bossen papieren tulpen en na afloop heerlijke wijntjes op het terras.

De kaarten zijn in de afgelopen weken uitgedeeld en de rest gaat aan de boekbindersringen samen met de titelkaart waar ook de plattegrond van de route met de locaties op staat. Zo wordt het een eenvoudige catalogus.

Het is tijd om het programma bekend te maken. Daarvoor gebruiken we, naast het internet, een folder. Zal het mensen naar Incontro 2022 brengen? We zijn heel blij dat Giulio Gargiullo ons helpt, net als mensen van de gemeente: Roberto Maurizi, Tiziana Fordini Sonni en Simone Mazzetti.

Anne-Marie van Sprang peilt mijn onzekerheid over al deze moeite en steekt me een hart onder de riem met behartigenswaardige woorden in haar mail:

'(...) even een misschien wat stichtelijke opmerking over waar jij je hart voor vasthoudt. Gelukkig werken wij kunstenaars (dit geheel in tegenstelling tot het kersenpitspuwen op het Kersenfeest in Celleno waar je foto's van stuurde) met totaal onmeetbare zaken. En dan kan het zijn dat er opeens een kwartje, een lire of iets euro-achtigs valt bij iemand. Misschien na een week, na een maand of na een paar jaar. Wij lopen allemaal met onze persoonlijke inzetten/ energieën het 'risico' iemand te inspireren. Ik denk, zoals in alle tijden, een heel belangrijk iets om mee bezig te zijn. Ik ben ervan overtuigd dat dat altijd positief effect heeft. Zeker met de "rijke" basis en gastvrijheid en energie van jullie. Wij zijn bijna gepakt (Het lijkt wel of ik álles meeneem) en gaan zo eerst naar Parijs.'

Tussen Keulen en Parijs

In deze laatste dagen voor het festival beginnen de Nederlandse Incontrogangers zich te verplaatsen richting Italië. Er komen mensen met het vliegtuig en anderen met de trein. Er komen Zeeuwen en niet-Zeeuwen, oud en jong. Vrienden en familie. De technische dienst, in de persoon van Jim Louisse met handy mate Roos Hoefnagels, zoekt met de wagen naderbij. Maria Coolen is samen met kunstenaar Lenny Schröder onderweg. Janpeter Muilwijk bezoekt de Biënnale in Venetië. Ben Sleuwenhoek komt uit Berlijn naar Rome gevlogen, Charlotte Beukers uit Eindhoven. Margriet Smulders en Frank Bezemer hangen posters op, onder andere in

Basel. Anne-Marie van Sprang bezoekt Florence. Frank van Driel heeft zijn auto barstens vol omdat hij, samen met Yolande, twee maanden in Italië blijft. Astrid van Nimwegen die donderdagavond aan zal komen met het vliegtuig, meldt helaas dat ze toch niet kan komen:

'Volgende week dinsdag heb ik ook mijn examen (als dat door kan gaan). Wat een vreselijk slechte timing om ziek te zijn...! Ik heb hoge koorts en enorm veel hoesten, alles doet zeer, kan me niet heugen zo ziek te zijn geweest. Begrijp ik goed dat Marinus en teja inmiddels gearriveerd zijn met mijn werk?'

In het dorp Celleno wordt ondertussen de laatste hand gelegd aan de twee appartementen die de gemeente Celleno heeft opgeknapt, aan de metersgrote banner die langs de kant van de weg komt te staan en de opbouw van het 'Holland House' in het oude slachthuis.

Claudia Merkies komt en Jim Louisse neemt de technische ondersteuning op zich. De kunstenaars zijn gevraagd om zelf bij hun werk te zijn op bepaalde tijden maar we hebben ze ook vrij geroosterd, al was het maar om het werk van de collega's te bekijken. Roos Hoefnagels neemt het inroosteren van de suppoosten voor haar rekening.

Zondag de 19e maken Daniela, Federica en ik het appartementje boven op de burcht schoon, we hebben wat kopjes, bestek en borden meegenomen. Kennelijk was het niet makkelijk om alle elektrische aansluitingen op tijd aan te leggen... Maandagmiddag is het uiteindelijk gelukt en maandagavond doet alles het. Marinus van Dijke en teja van hofen komen aan. Net zoals in 2009 toen zij de eerste kunstenaars waren die in CAM als Artist in Residence verbleven, zijn zij nu ook de eersten die arriveren. We hebben dit opgeknapt appartementje op de burcht achter het kasteel van Castellani voor hen bedacht. Boven bij het kasteel is het heel rustig, het heeft een prachtig uitzicht en het valt in goede aarde. Ze zijn er echt blij mee.

Het is anders dan gebruikelijk in juni erg warm aan het worden. Frank Bezemer en Margriet Smulders zijn onderweg:

'Wij zijn al in Italië en het is hier verschrikkelijk heet. We waren afgelopen dagen in Basel en dachten dat we maar meteen door zouden rijden. Nu in de buurt van Lucca. Ik hoop dat ik 's ochtends vroeg kan inrichten, eventueel op het einde van de dag.'

Vanuit Frankrijk arriveert Annemieke Fanoy op woensdag. Een toekomstige Artist in Residence. Ze wil graag in het klooster slapen en exposeert daar ook. Haar

schaapskudde in haar woonplaats in Frankrijk is in goede handen en de verwachte lammeren zijn allemaal geboren.

Frank van Driel komt op die dag ook aan en logeert met Yolande bij zijn vriend in het kasteel van Roccavecce, drie kilometer verderop.

's Avonds laat komt Janpeter Muilwijk aan, terwijl Ben Sleuwenhoek nog een dagje in Rome blijft.

Anne-Marie van Sprang is met haar Victor nog werk van Donatello aan het bewonderen in Florence.

Marinus gaat naar de plek waar hij gaat exposeren: de wasplaats en de grot van Nazareno en Lucia. De wasplaats is een overdekt bekken waar water doorheen stroomt met grote platte stenen langs de randen om het wasgoed te boenen. Daar legt Marinus van Dijke zijn uit een perspex plaat gesneden waterloop van Celleno en omgeving neer. In de grot naast de wasplaats kan je de film die hij maakte in CAM zien. Het was in het vroege voorjaar. Veel water stroomde er in Celleno. De natuur is fascinerend. Mensen die in de grot op een paar stoeltjes zitten kijken ademloos. De ruimte is donker, heerlijk koel, groen uitgeslagen van de vochtigheid. Er staan een oude olijmolen en twee citroenbomen, nog ingepakt vanwege het winterseizoen. Op een roestige kar ligt wat informatie over zijn werk.

teja vertelt erover:

'Het prachtige bekenstelsel van glinsterend plexiglas van Marinus van Dijke in de wasplaats, waarmee hij tijdens de workshop met kinderen en jongeren bewust wil maken van de klimaatproblematiek. Dat in Italië door lange droogteperiodes, afgewisseld met plotselinge heftige regens, de aarde de zee in spoelt, terwijl in Nederland de zeespiegelstijging, veroorzaakt door diezelfde klimaatsveranderingen, juist zorgt voor het gevaar dat de zee het land overstroomt. In beide gevallen verdwijnt het land en zegeviert het water.'

'Il cambiamento climatico' is de naam van de film die Marinus nu maakt naar aanleiding van zijn presentatie en zijn workshop in Celleno. Met de uitgesneden plaat

trekt hij door heel Celleno en maakt overal zandafdrukken van de stroom die naar de Tiber leidt en van daaruit naar de zee.

Op maandagochtend organiseert Marinus een workshop voor oudere kinderen. Daar mogen ze zelf de locatie van hun woonplek langs de waterstroom opzoeken.

De oude school

De oude school is opgeknapt om een Artist in Residence-plek te creëren. Onderdak voor wie hier kunst wil maken.

In februari is Ilaria, een theatermaakster uit Celleno, in de oude school bezig om een voorstelling te maken. Het gaat over Oosterse bezinning, stedelijke leefomgevingen, wij snappen het niet precies, maar het wordt een performance en die moet in een industriële setting worden uitgevoerd.

Wanneer we in mei weer terug zijn in Celleno, Ilaria werkt nog altijd in de oude school, is er nog geen water, wél elektriciteit. Ze sjouwt met flessen water, de keuken is nog niet aangesloten. Wij vragen regelmatig aan Marco Bianchi, de burgemeester, of het op tijd klaar zal zijn voor Maria en Lenny, die in de Oude School zullen logeren, als ook voor Frank van Driel die beneden zijn foto's zal exposeren.

Tot we de zondag voor het festival, Maria en Lenny zijn onderweg, de oude school gaan schoonmaken (en inspecteren). Er is water! En er is een elektricien geweest om het inductiekooktoestel te installeren, maar die heeft het werk nog niet kunnen afronden.

Ilaria is er nog aan het werk. Ja, morgen gaat zij haar spullen verhuizen. Wat zal ze laten staan? Er is een charmant tafeltje op een poot en twee houten bioscoopstoelen maar de wanstaltig grote rode bank die in de keuken is gepropt, kan wel weg. O nee, Marco heeft hem van iemand gekregen ... de bank blijft staan. Als we boven bezig zijn komt Ilaria vragen of er een van de slaapkamers gebruikt kan worden door de DJ en zijn vrouw en kind. Helaas, dat gaat niet.

We poetsen nog wat door en hopen dat het de elektricien zal lukken om alles goed aan te sluiten en Ilaria morgen alles zal gaan verhuizen. Ik sluit de luiken van de slaapkamers als Ilaria op de gang van de bovenverdieping staat. De badkamer zal na haar performances gebruikt worden door de spelers en de musici, zegt ze. Pardon? Ilaria is heel stellig, ze is ervan overtuigd dat er geen andere mogelijkheden zijn. Federica en ik zijn het tegendeel van mening. Ilaria belt uiteindelijk deze zondagmiddag met de burgemeester.

Wanneer Maria en Lenny dinsdag aan het eind van de middag aankomen, is alles in het oude schooltje leeg behalve de rode bank die de keuken blokkeert. We maken een fotomomentje voor de deur en overhandigen ze de sleutel. Ze zijn vrolijk en moe. Annamaria komt voorbijgelopen. Ik blijf even met haar staan praten terwijl Aad, Lenny en Maria naar binnen zijn. Opeens een gegil en lawaai. Annamaria en ik snellen naar binnen. Daar ligt Lenny net voor de trap op haar zij te kreunen. Ze is op de gladde trap uitgegleden. We zijn allemaal bang dat ze wat gebroken heeft. Het lijkt mee te vallen. Aad liep vóór haar naar beneden en heeft haar val gestuit.

Gelukkig want anders had dit heel erg slecht af kunnen lopen.

Even later zit Lenny geschrokken op de rand van een van de bedden. Er moet nog wat gegeten worden maar het restaurant is 's avonds dicht. Jim en Roos komen en helpen door een beetje te redderen en een eitje te bakken.

Voor de performers en de musici is een andere oplossing gevonden. Ik weet niet welke.

Een dag later komt Frank van Driel aan en gaat meteen aan het werk om zijn serie foto's op te hangen. Het blijkt een heel mooie ruimte te zijn voor zijn werk. Yolande en hij maken er met een klein 'huiselijk' element, een charmant tafeltje op een poot, twee oude bioscoopstoelen en een groene glazen bolle fles een aantrekkelijke ruimte van. De belichting, die Frank zelf geïnstalleerd heeft, is goed en het werk komt prachtig uit. Er zijn een heleboel foto's meegekomen: stillevens, portretten, modellen in Cellenese landschappen of wulps leunend over een sofa in een oud landhuis. 'Klassiek' zijn z'n foto's in de technische zin van fotograferen zonder hulp van lampen en of computerprogramma's, qua thematiek vaak ook. Toch zijn de foto's in hun kern niet klassiek. Hij speelt met al die klassieke elementen, maar ik zie toch een verhaal van vandaag wat zich met het verleden verbindt, op een Frank van Drieliaanse wijze. Lange slanke naakten... zeemeerminnen. Vruchten om te proeven, ook nu.

In de ingangshal hangen de houtskooltekeningen die Kees van de Ven in Celleno heeft gemaakt van de wolken waar hij zich een maand mee bezig gehouden heeft. Hij heeft er ook prachtige gedichten bij geschreven. Die liggen er vertaald en gekopieerd op een stapel naast.

Op de grond tegenover de deur staan de grote tufstenen waar Hetty Schaart het woord INCONTRO met Etruskische letters in uitgehakt heeft. In twee lijsten zijn alle woorden verborgen waar ze mee gewerkt heeft. Of misschien beter: waar ze mee geleefd heeft.

Tentoonstellingsopbouw

Gevoelig komen zo alle kunstenaars aan en ze gaan, nadat ze zich hebben geïnstalleerd, meteen bezig om hun werk op te hangen.

De burgemeester heeft de priester van Celleno gevraagd of we in de sacristie van de kerk van het oude Celleno mogen exposeren. Ik heb de foto van Astrid van Nimwegen's werk opgestuurd. Het beeld, Astrid die zelf stevig op de grond staat en haar, op een luier na, naakte grootvader in haar armen draagt, is zo sterk dat ik zeker wil weten dat de priester geen bezwaren gaat maken. Astrid heeft al een film gemaakt met twee mensen die ook hun grootouders dragen, wel vijf minuten lang. Zo ontroerend. Ze wil er een serie van gaan maken. Deze foto is de aanzet van dit project. De film mag ze nog niet laten zien van de academie waar ze bijna afstudeert. Ik weet trouwens al wel wat ik de priester zou zeggen: dat het zo goed past in het bijbelse verhaal waar de kerk op rust. Dat je meteen denkt aan 'Eert uw vader en uw moeder', dat de diaconale opdracht van de kerk, onder andere de zorg voor de ouderen, meteen gaat meedoen als je het beeld van Astrid ziet. Nu is het ook nog eens zo dat de sacristie vol staat met beelden (een gipsen piëta, een heilige Antonius met een varkentje aan zijn voeten, een kerststal, een kast vol soutanes en toga's, processiestokken met lampen, enz.). Samen met de grote foto zal dit geweldig zijn.

Jim en Marinus hangen hem op.

Lenny Schröder start in de kapel naast het klooster. Ze appt: *'Ben nu alleen in de kapel en probeer de verhoudingen van de plek een beetje te analyseren. Alle kleine raampjes worden in kleur. Een zit er heel hoog dus ik begin met de lage. Niet zo best geslapen maar.... gewoon beginnen is zo fijn. Linkerarm is een beetje moeilijk omhoog te krijgen. Misschien komt Jim vandaag nog langs voor het ophalen van de grote ladder.*

Ps het transport van het werk is helemaal goed gegaan.'

Lenny heeft een steeds groter wordende paarse vlek op haar arm van de val. Ze bracht een stapel mooie vormen mee in keramiek en brons. Gekleurd met verf die licht op een speciale manier reflecteert. De ruitjes van de kapel worden met hulp van Jim met transparant gekleurde vellen beplakt. De kleine kapel wordt een brug naar de hemel.

Roos helpt Maria in de tuin van Cam om de markeringen van de locaties in elkaar te zetten. Samen pakken ze drie dozen met vazen uit. Deze vazen zijn afkomstig van kringlopen, familie en vrienden. Met een grote lijmspuit worden ze op elkaar gelijmd. Sommige vazen worden goud gespoten. Vrijdag staan ze parmantig bij iedere locatie, gevuld met gekleurde papieren tulpen.

De posters van Frank Bezemer hangen door de hele streek. Zijn stokken komen in het zijzaaltje van de bar te hangen. Het is de centrale plek in het dorp en er hangen ook foto's van stokken van hem die in Celleno zijn gemaakt. Frank is heel enthousiast:

'Incontro is het langste feest dat ik ooit heb meegemaakt!'

Het koninklijk domein van Piero

Piero is een gentleman. Hij zal je altijd vriendelijk te woord staan als je 'zijn' museum nadert. De kerk van de burcht. 'Zijn' museum is in feite de hele Borgo Fantasma. Een term die men heeft bedacht om het hele gebied van Celleno Vecchio, áchter het kasteel waar Enrico Castellani heeft gewoond, mee aan te geven. De burcht van de geestverschijningen...

Tien kilometer verderop heb je Civita di Bagnoregio, een klein dorpje wat op een rots gebouwd is die afkalft. Er komen meer en meer toeristen op af. De streek Tuscia doet er vandaag de dag alles aan om die toeristen ook te trekken. 'Hotel Europa'. Waarschijnlijk is de Borgo Fantasma daarom geboren. De bussen komen. De toeristen trekken op naar de burcht en als ze bovenkomen is hij daar: Piero. Als het mooi weer is staat er een hele rij oude brommers en bromfietsen op een rijtje voor de gerestaureerde kerk. Binnen staan wel twintig verschillende types grammofoonspelers en radiozenders uit vervlogen tijden. Piero laat ze voor je spelen, vertelt erover en zodoende is er echt iets leuks te vinden als je de klim naar boven hebt gemaakt. In de afgelopen jaren zijn er in iets lagergelegen delen van de burcht verzamelingen oude gereedschappen tentoon gesteld, werden er oude fietsen tegen muren gezet, het wordt al met al steeds voller en verzorgder maar... de ruimte die een ruïne geeft aan de fantasie wordt door anderen dan jijzelf bezet en ingevuld. Het is een nieuwe wereld aan het worden met bloemetjes in potjes, een hoekje om te kussen (en daar dan een foto van te laten maken), er is een poortwachtershuisje gerestaureerd waar de plaatselijke kunstnijverheid te koop is, er staat ietsje verderop een ezeltje die ieder jaar zijn rol in de kerststal heeft.

Helemaal nieuw is de verzameling potten en scherven die gevonden zijn in de krochten van de burcht. Daar is een klein museum voor gemaakt. Sober ingericht. Museale presentatie met stevige kasten en goed licht. De sleutel ervan wordt beheerd door Piero. Piero heeft alle sleutels, behalve van het kasteel van Castellani noch van Castellani's archief. Piero is in feite de beheerder maar misschien wel de baas van de gerestaureerde kerk waar geëxposeerd kan worden?

We hebben al vroeg aan de burgermeester gevraagd of het mogelijk zou zijn om de kerk leeg te gebruiken.

Ja zeker.

We hebben het wederom gecheckt toen er een nieuwe datum was gepland.

Ja zeker.

We zijn erbij geweest toen de burgermeester en de wethouder gingen bespreken wanneer de kerk leeg zou zijn en waar de spullen naartoe zouden gaan.

Er zijn grote hoge keurige kasten getimmerd naast de toegangsdeuren waar alle grammofoons in kunnen.

Ja hoor, dat gaat lukken, behalve misschien die en die grotere grammofoonmeubels? Maandag voor het festival zal alles klaar zijn. Ook de verzameling oude brommers. Natuurlijk!

Margriet Smulders gaat er haar bloemenfoto's exposeren. Altijd heerlijk vol en kleurrijk. Speciaal voor de Italianen neemt ze ook wat tulpenfoto's mee.

En Ben Sleeuwenhoek's werk, gepland tegen de kasteelmuur én in dit kerkje, past ook niet bij de meubels en de brommers. Hij gaat een van zijn kunstenaarsboeken exposeren. Dat moet alle aandacht kunnen krijgen.

Dinsdag zijn Frank en Margriet aangekomen, op woensdag gaan ze inrichten. Donderdag staan de motorfietsen nog steeds in het midden van de ruimte. Piero wilde het zo en als hij ze buiten zou zetten dan moesten ze er toch 's avonds weer in, dus... nee, ze staan binnen.

Ben Sleeuwenhoek komt. Hij heeft als postiljon d'amour het werk van Henny Schrijver meegenomen. Een foto op canvas. Je ziet haar met de meest voorzichtige stappen over een marmeren vloer van een kerk in Tarquinia lopen en kijken, kijken, kijken. Jammer dat ze er niet is. Ze heeft een hele serie beeldschone olieverf op papier schilderijen gemaakt van het landschap. Ook heeft ze samen met Ben een prachtig boekje gemaakt van hun tijd in CAM.

Ben zelf exposeert een grote print van de mimosa in CAM met spiegels die hij erin heeft gehangen. Een andere fotoprint van hem zal op de tafel in de kerk komen met daarop zijn kunstenaarsboek.

'Misschien beter de brommers eruit?' suggereert hij.

Piero blijft de baas en is druk met de grammofoons. Maria moet eraan te pas komen om duidelijkheid te scheppen. De motoren eruit en de vloerkleden ook. Na een telefoontje van Marco Bianchi zijn ook de sleutels van de kerk voor Margriet en Ben. Ze worden van de grote sleutelring afgehaald en aan hen overhandigd. Piero schudt nog een keer zijn verantwoordelijke hoofd.

Het werk komt prachtig uit en de locatie is fantastisch.

Het kan verkeren... Als ik Piero op zondag tijdens het festival spreek, is hij er helemaal voor in om volgend jaar weer een Incontro te houden in zijn kerk.

'De kerk aan het kasteelplein, waar Margriet Smulders hoog boven de antieke grammofoons, waaruit soms oude liefdesballades opklinken, haar kleurrijke bloemenfoto's afwisselt met gedetailleerde ecoline tekeningen. Ook daar heeft Ben Sleeuwenhoek een grote tafel met een kleed van vloermozaïeken bedekt, waarop een boek met elkaar associatief opeenvolgende collages. Het zijn persoonlijke herinneringen, die, kwetsbaar en schuchter binnen de intimiteit van zelf het blad omslaan, aan de

blikken van een ander worden blootgegeven. Iedere ochtend bij het opstaan, kijken we vanuit ons keukenraam recht op het werk van Henny Schrijver, dat zachtjes beweegt op de daarboven op de heuvel altijd aanwezige wind en haar zo het doek uit laat stappen.' (teja vh, FB)

teja kan mooi schrijven. Ze kan ook heel fijnzinnig beeldend werk maken. In het kleine museumpje naast de kerk van Piero, komen haar fossiele zeeleliesteeldelen te hangen. Marinus en teja slapen boven dat beeldschone museumpje van Celleno. Net nieuw, net klaar met aardewerkvondsten uit de burcht daar weer onder. Heel sober en prachtig ingericht. De fossielen uit nog oudere tijden in Celleno, in 2009 door haar gevonden en met dikke plastic buisjes tot een soort spermatozoiden omgetoverd, passen prachtig bij de keramische vondsten.

Het klooster

'Ik koester mij in de koelte van de dikke muren van het klooster. De locaties zijn prachtig en versterken het werk. Samen maken ze een nieuw verhaal. In de kapel heeft Lenny Schroder de ramen gekleurd, waardoor lichtvlekken over de wanden spelen en de keramische, glazen en direct op de muur geschilderde cirkels subtiel doen opleven, een pelgrimage. Mijn cocons, die je van beneden af uit de kloosteromgang al ziet hangen, lokken je naar boven.' (teja vh, FB)

Deze 'cocons' vormen een krachtig en geheimzinnig beeld. De dieprode en zwarte vormen van teja van hof ten draaien heel zachtjes en zijn spannende objecten. Ze zijn ook qua grootte precies passend hier.

Elizabeth de Vaal schreef vanuit Hongarije:

'Reden om op de uitnodiging in te gaan om te komen werken in Celleno, is mijn interesse in de Etrusken en de dodensteden. Vanuit Hongarije, waar ik een groot deel van het jaar verblijf, kwam ik in oktober aan in Celleno. Wij hebben tal van musea en necropolissen bezocht die mij inspireerden tot de gemaakte werken. Mijn werken zijn samengesteld uit indrukken, realiteiten in je hoofd, waarnemingen en fantasie, dit worden combinaties die volgens de wetten van mijn verbeelding bij elkaar horen. Deze kunstwerken bestaan uit een boven- en een onder-deel. Het bovenste deel is de gevel van een Hongaars huis; plat, vlak, gesloten zonder perspectief. Het onderste deel is het tegendeel het heeft juist perspectief en ruimtelijkheid. In de stad Pécs, waar we vlakbij wonen zijn bij opgravingen rondom de kathedraal, tal van tombes en grafkamers ontdekt. Hier had ik totaal niet aan gedacht, maar vormt nu een brug tussen Italië en Hongarije.'

In de Ghandizaal van het klooster hangen doorgaans wat posters met Boedha's en diploma's van Reiki cursussen. De muren zijn in een felle turquoise/ groen/ blauwe kleur geverfd waarmee je niet meteen verzoend bent. Maar het past wonderlijk goed. De kleur en de vorm versterkt de presentatie van haar serie Hongaarse huizen met Italiaanse fundering. Met hulp van Annemieke en Anne-Marie en zeker ook van Jim van de technische dienst, maak ik een rustige lange lijn van werken. Een straat van Hongaarse huizen waaronder reflecties vanuit Italië te zien zijn. Fijn dat Elizabeth wat informatie stuurde bij de schilderijen. Zo zijn ze meer eigen

en kunnen we makkelijker anderen op dingen wijzen zoals het Etruskische grafbeeld uit het museum van Viterbo. Het beeld is dwars doormidden gebroken. Elizabeth had aan een googheltruc van iemand doormidden zagen, gedacht. Dit beeld staat nu op een van de kinderkaartjes.

Anne-Marie van Sprang gaat haar werk in de kleinste monnikscel installeren. Het

doet denken aan het San Marco klooster in Florence waar Fra Angelico woonde en simpele cellen beschilderde. Hij ging waarschijnlijk net zo serieus en rustig op in zijn werk als Anne-Marie in dit klooster. Het miniplankje waar het beeldje op moet van het mannetje met alle toeters uit zijn nek moet geleverd in dezelfde lichtblauwe kleur van de muur. Het piepkleine beeldje 'gitaartje van een ei', zeg ik maar even oneerbiedig, moet op de vensterbank blijven staan. Hoe moet dit technisch gerealiseerd worden? Net om een hoekje van de muur komt een klok met een hoofd... Anne-Marie heeft de chocolade paasklok van Daniela goed bestudeerd.

'Een van de eerste bezoekers, (het was nog niet geheel af) was een enthousiaste mevrouw die later ook kwam suppoosten. Ze zei onmiddellijk: 'Het zou mooi zijn als de bezoeker dit, net zoals ik nu, alleen kan ervaren.'
Dit hebben we zo veel mogelijk gedaan, en het werkte goed. Ik ben het gewend, er zijn mensen die ongemakkelijk worden van mijn werk en niet de tijd willen nemen om langer te kijken én er zijn mensen die opgaan (zo lijkt het) in het werk en er zich op de een of andere manier voor kunnen openstellen, zich verbinden met het werk. Dat is iets wat voor mij belangrijker is dan woorden, dus ik ga dan ook niet met hen praten. (Anne-Marie van Sprang)

Annemieke Fanoy zit op dezelfde gang ook in een sobere cel. Haar aquarellen op roze papier hangen gezessen bij elkaar heel prachtig te zijn. Op de tegenoverliggende muur probeert een groot beschilderd vel te hangen. Het wordt met hulp van een stok en een zware steen tegen de muur geduwd. Het benadrukt het tijdelijke. Ook van het menselijk leven? De mens, tijdelijk in deze cel waar generaties voor haar ook verbleven. Waar ze sliepen, droomden, huilden, klaagden. Het roze papier waar een aantal van haar schilderijen op gemaakt zijn vormt een prachtige eenheid. Het kleurrijke schilderij dat op Annemieke's kinderkaartje staat afgebeeld, hangt op kinderhoogte net naast de deur.

Janpeter Muilwijk is laat aangekomen op woensdagavond en gaat donderdag aan de slag. Hij is bij uitstek in staat om de inrichting van een ruimte ter hand te nemen en schakelt de juiste mensen in om te helpen. Van Maria hoor ik 's middags dat er meerdere van zijn tapijten in de kerk komen te hangen en dat alle stoelen 'gewoon' neergezet worden. Als ik kom zie ik dat ook alle kleedjes, Afrikaanse beelden en vlaggenlijnen weg zijn. De kerk wordt mooi als nooit tevoren. Janpeter's tapijten hangen hier prachtig.

teja beschrijft haar impressies van hoe het klooster er nu uit ziet als volgt:
'Het lichtblauwe kamertje waarin de bronsjes van Anne-Marie van Sprang lijken te zweven. Ook Annemieke Fanoy heeft een zwaar stuk steen en een lange stok nodig om haar schildering te verankeren, die in roze vloeibaarheid in de blauwe ruimte vervluchtigt. De muren in de meditatiekamer van het klooster zijn tot op een

bepaalde hoogte turkoois groen geschilderd en zo zijn de schilderijen van Elizabeth de Vaal ook in tweeën gedeeld met een architectonische buiten- en binnenruimte. De grote tapijten waarmee Jan-Peter Muilwijk de kerk tot zijn eigen vervreemde paradijs maakt.’ (teja vh, FB)

Het is een metamorfose. Janpeter heeft de donkere ruimte met de fresco's vlak bij de bibliotheek niet meer nodig. teja kan er nog wat keramiek plaatsen. Dat wordt ook weer zo subtiel mooi.

‘Mijn klein gekabbel in de kamer met drie grote fresco's. Een bezoeker wilde eerst zelf benoemen wat hij zag, eer ik er iets over zou zeggen; bloedvaten en rivieren, koraal en geweien, het aardse en lichamelijke tegenover het hemelse en spirituele van de fresco's. Daar had ik natuurlijk niets meer aan toe te voegen.’ (teja vh, FB)

‘De bezoekersstroom moest een beetje op gang komen maar uiteindelijk zijn er toch heel wat mensen komen kijken. Omdat mijn werken in de kloosterkerk hingen, waar ook de concerten plaatsvonden, zaten er veel mensen langere tijd tussen de 4 tapijten die ik in Celleno heb ontworpen. Die moesten daar een keer bij elkaar komen. De Italiaanse bezoekers reageerden anders dan Nederlandse bezoekers die de tapijten eerder bij tentoonstellingen in de galerie en op PAN Amsterdam zagen. De Italianen waren veel meer vertrouwd met de beeldtaal die ik hanteer en vroegen langer en geïnteresseerder door naar wat zij te zien kregen.’ (Janpeter Muilwijk)

Vernissage

Vrijdagavond de vernissage. Dat is in het hele Incontrogebeuren een prachtmoment. Italianen en Nederlanders zijn samen. Alles is in deze twee talen, behalve het lied dat Charlotte tijdens de opening zong, dat is Duits. En er wordt vanzelf ook Engels gesproken.

Marco Bianchi houdt een speech die door vriend en vertaler Stefano Bacchiani simultaan vertaald wordt in het Nederlands. Maria Salvatori knipt het lint door. Ik hou een speech in het Italiaans en deel dezelfde speech in het Nederlands ook op papier uit. We hebben een heleboel houten propeller-toverstokjes want Italianen willen natuurlijk meer weten over Nederlanders en hun molens... De aanwezige Nederlanders worden uitgenodigd om een molentje te pakken en dat aan een Italiaan te geven, met de nodige instructie.

Bar San Rocco

De rondleidingen beginnen bij de bar San Rocco van Andrea Sterpino. Hij is de hoofdsponsor van dit festival. Super, zoveel medewerking en positieve feedback. Via Andrea krijgen we ook heerlijke wijn gesponsord van het prachtige wijngoed van Sergio Mottura uit de buurt.

De bar is het centrale punt van Celleno Vecchio, het oude deel van het dorp.

Aan de overkant onder de bomen en het grote tentzeil, zit Claudia op het terras van San Rocco. Voor haar het Incontro zenuwcentrum met een hele Hollandse winkel aan spullen. Naast de catalogi en de kinderkaartjes ook wat paraferalia als handbeschilderde Zeeuws Blauwe Oesters, zakjes met piepkleine koekjes 'schuddebuikjes', te vouwen tulpen uit de collectie van Piet Design. Als topper de prachtige linnen theedoeken met tulpen die je ook cadeau krijgt als je, na de route gelopen te hebben, je volle spaarkaart komt overleggen. Onderaan de eerste pagina van de catalogus, bij de plattegrond van de tentoonstelling, is voor iedere locatie een hokje waar je een stempel in kan krijgen van de suppoost. Naast Claudia is Roos er ook te vinden. Zij stuurt de suppoosten aan, geeft de sleutels van de locaties uit en neemt ze weer in. Ze controleert en zit mensen achter de broek om op tijd te zijn.

Charlotte in concert

Charlotte Beukers is er en dat is geweldig. We wonen in dezelfde stad in Nederland, Zierikzee. Charlotte weet veel van Italië en van moderne kunst. Meestal is iemand die veel weet van kunstgeschiedenis én van Italië vooral geïnteresseerd in oude dingen. Maar Charlotte heeft vier jaar een moderne kunstgalerie op Sicilië geleid! Eerst werkte ze bij Studio nuova figurazione en daarna bij Galleria Hibiscus in Ragusa. Vlakbij Floridaia, waar mijn eerste man vandaan kwam en waar ik schoonfamilie heb van lang geleden, veel herinneringen ... Charlotte dus ook. Zij is na die periode in Rotterdam een eigen kunstgalerie begonnen: Beukers Modern Art. Gespecialiseerd in grafiek. Daar heeft ze o.a. werk van Enrico Castellani verkocht. Dat is de kunstenaar die tot voor kort in Celleno in het kasteel woonde. Hij is ook degene die Celleno op de kaart heeft gezet van de moderne kunst. Wat een mooie toevalligheden.

Twee jaar gelden vroeg ik haar om mee te doen met Incontro 2020. Charlotte vond het ontzettend leuk om te komen. Een paar maanden later stond haar naam in de krant als zangeres bij een concert in de Nieuwe Kerk van Zierikzee. Ik was nieuwsgierig en inderdaad Zij was het! En wat kon ze zingen... Ik dacht aan Sicilië en hoe de mensen daar dit zouden hebben ervaren. Ik kon niet geloven dat ze haar hadden laten gaan. Zo'n mooie lange blonde engel die de sterren de hemel zong. Of ze ook op het festival zou willen komen zingen?
Ja...

Zaterdag 25 juni in de kerk van het klooster. Schumann liederen. Iedereen zit doodstil, luistert met open hart en het applaus is groots. In de setting van de door Janpeter tot een verstilde ruimte omgetoverde kerk klinkt het zo goed. Het is prachtig. Inderdaad een mooie lange blonde engel. Charlotte raakt ieders hart. Ze is de diva van het festival.

Schubert's Ave Maria. Paolo, de wiskundige, huilt zachtjes. Manila ook, maar die huilt al bij het denken aan Santa Rosa, de beschermheilige van Viterbo. Het Ave Maria is natuurlijk vooral populair omdat het voor velen verbonden is met intens emotionele momenten uit hun levens in een katholieke wereld.

Daarna worden er pizza's gebakken in de oude oven bij het kasteel. De geur van brandend hout verspreidde zich al enkele uren voordien zacht door het dorp. Aan de rechterkant van de torenhoge en metersbrede muur is ook een ingang naar de burcht. Je loopt onder een poort door, trapsgewijs om het kasteel zelf heen. De setting – lange bier tafels buiten in een diepgelegen ruimte met aan de ene kant de kasteelmuur en aan de andere kant gewelfde grote kelders is weer bijzonder mooi. Hoog boven ons is de brug waarover je het kasteel binnen kunt komen. De pizza's

worden gedeeld. Twee rijen tafels zitten aardig vol. Italianen en Nederlanders. De sfeer is uitbundig en ik zie op een laat moment Charlotte nog boven op een tafel staan zingen. Volare... engelenvleugels natuurlijk.

De volgende dag horen we hoe deze ontlasting van onze diva verder is afgelopen. Bij de bar nog een laatste drankje gedaan, naar het klooster gelopen om te overnachten. De poort gesloten aangetroffen. Het was inmiddels ook half twee 's nachts. Niemand nam ook maar een telefoon op. In het voorportaal van de kloosterkerk stonden wat eetkamerstoelen. Daar maar op gaan liggen? Op de grond op de stenen?

Nog een keertje probeerde ze te bellen. Gelukkig nam Claudia van het klooster toen wel op en kwam de deur opendoen.

Ik moest denken aan *The sound of Music* met de zingende non over de recalitrante postulante Maria: 'She is always late for chapel'... en stelde me voor hoe een vroege gemeentewerker met een rammelend vrachtwagentje langs het klooster was gereden, even ingehouden had, met een vaartje achteruit was gereden de diva had zien liggen en zijn hoofd had geschud, zachtjes 'Olandesi' mompelend.

Y-Performance, DJ Stefanoz en het Holland House

Micke Tannemyr leidde Maria en mij langs het oude slachthuis toen we onderzochten welke locaties er voor Incontro waren. Hij vertelde dat de gemeente dat gebouw – met ijzeren balken aan het plafond, ingegooide ruiten, betegelde gangen, een groot marmeren wasbekken en een volkomen overwoekerde tuin eromheen, gaat restaureren om er een cultureel centrum van te gaan maken.

Wij maken er, met hulp van de burens die stroom ter beschikking stellen, een ‘Holland House’ van. Het oude slachthuis is ook heel geschikt voor Ilaria’s performance. Zij stelt voor om haar voorstelling op te nemen in het programma van het festival. Het lijkt mij een leuk extra aanbod voor de bezoekers en helemaal passen binnen een ‘incontro’.

Ilaria stelt ook voor om de DJ die haar voorstelling van muziek voorziet, te vragen om zaterdagavond laat nog een concert te geven op het dorpsplein. Dat lijkt ook een reuze plan. Voor jong en oud. We verwijzen haar naar Andrea de bareigenaar. Gedurende de zomers organiseert hij ook vaak concerten op het terras voor de bar. Het wordt geregeld en ik schrijf zijn naam op in het programma. DJ Stefanoz, ervaring op grote podia.

Dan... gaat het toch niet door. Vanwege de SIAE – een soort Buma-recht club, is het concert van de DJ gecancelled. Federica is een paar keer (een paar keer! Dat betekent vrij nemen van je werk, naar de stad reizen en daar wachten en wachten) naar het kantoor in Viterbo gegaan om het concert van Charlotte af te kaarten. Zij zingt oude, rechtenvrije, muziek. Geen probleem. Maar ook om te weten te komen hoeveel men wilde hebben voor een optreden van de DJ (die zelf muziek maakt ook met bestaande muziekfragmenten) en hoeveel een eventuele boete zou zijn... De vraag naar een eventuele boete is gerechtvaardigd. We moeten jammer genoeg van het concert afzien, want Federica krijgt geen antwoord op het bureau van de SIAE.

De performance van Ilaria wordt heel goed bezocht. Het is spannend, kort maar krachtig en het slachthuis is een fantastische ruimte.

In de tuin van het slachthuis worden in het ‘Holland House’ bierjes getapt. Precies halverwege de route langs alle kunst is het een goed punt om wat te drinken en even te zitten.

De bierhap staat op maandagmorgen nog te brommen. Het bier is koel, de oud-hollandse kinderspellen liggen te versloffen. De gemeentewerkers die geholpen hebben tijdens het festival, gaan net voor hun pranzo nog even een koel bierje te tapen.

Rondetafelgesprek (ACS)

Op zondag is er een ontmoeting van de Nederlandse kunstenaars met een aantal genodigden uit de Italiaanse kunstwereld in de regio. De Italiaanse deelnemers zijn in samenspraak met de gemeente Celleno benaderd en hebben daar, voor zover ze beschikbaar waren, allen positief op gereageerd*. Het idee was om de ervaringen die de Nederlandse kunstenaars in Celleno hebben opgedaan te delen met Italiaanse collega's. Voorafgaand aan de bijeenkomst in het klooster worden de Italiaanse gasten onder leiding van Saskia Menting langs de incontrolocaties geleid.

De ronde tafel discussie onder leiding van Aldo Milea, theatermaker in Celleno, wordt toegespitst op de vraag: hoe breng je nieuw leven in oude stadjes en welke rol is er voor kunstprojecten, met speciale aandacht voor Celleno?

Tijdens de maaltijd is er een uitwisseling van ideeën. Diverse Nederlandse kunstenaars spreken hun fascinatie uit voor de omgeving en de unieke sfeer van oud Celleno. Het is een stimulans om meer te doen met 'artist in residence' in Celleno. Er wordt benoemd dat het verbinden van oud en nieuw Celleno van belang is om het culturele erfgoed van de gemeenschap en de betrokkenheid bij kunst in Celleno te versterken.

Ervaring van Italiaanse kunstenaars en curatoren leert dat bottom-up initiatieven, zoals in Carcalla, niet zonder complicaties verlopen. Ook wordt geconstateerd dat de bureaucratie grenzen stelt aan culturele initiatieven. Toch is op veel plaatsen bewezen dat kunst essentieel is om echte verbeteringen te realiseren in de omgang met toerisme, cultureel erfgoed en het leven in oude steden. Er wordt benadrukt dat Celleno grote kansen heeft, gezien het klooster, de borgo, bar/restaurant San Rocco, het erfgoed van Enrico Castellani, het prachtige uitzicht en de positieve instelling van de gemeente.

Na de ronde tafel discussie is er een sessie waar iedereen de ideeën in een creatieve sessie kan uiten. Dit levert uiteenlopende beelden op, die per video zijn vastgelegd. Bijvoorbeeld over de kloof tussen oud en nieuw Celleno. Oud Celleno is een evidente attractie en kan met kunstuitingen en kunstmanifestaties kwalitatief hoogwaardig toerisme ontwikkelen. Nieuw Celleno heeft wel potenties maar is qua kunst en cultuur nog weinig prominent.

De conclusie van de middag is dat het Incontro-initiatief als katalysator zou kunnen werken voor nieuwe initiatieven. Dit zou met behulp van de gemeente, geïnteresseerde inwoners en de expatgemeenschap die nog steeds groeit in en rond het dorp kunnen worden opgepakt.

*Italiaanse deelnemers:

Elsa Mancali, kunstenaar Italiaans/Deens

Laura Lucibello, directeur van de biennale van Viterbo, curator

Pietro Fortuna, kunstenaar en architect Rome/Orvieto

Alessandra Populin, kunstenaar en filmmaker Rome/Orvieto

Mara van Wees, kunstenaar en curator Tuscia, Italiaans/Nederlands

Marijcke van der Maden, kunstenaar Calcata, Italiaans/Nederlands

Maandag

's Ochtends start de workshop van Marinus om elf uur. Kinderen worden gebracht door ouders en grootouders die ook even blijven plakken. De eerste vraag die Marinus (via alweer vertaler Stefano) aan de kinderen stelt is: waar woon jij op deze plattegrond van de waterwegen rond Celleno? Ze krijgen allemaal een kopietje van zijn tekening. Ze puzzelen en overleggen. Daarna maakt hij weer een zandafdruk en zien we hem met een paraplu en bekertjes water in de weer. Het zand spoelt weg.

Nadat de laatste mensen deze morgen gekomen zijn om de tentoonstelling te bekijken, gaan we met kunstenaars en het plaatselijke comité gezamenlijk in CAM lunchen. Geweldig georganiseerd door Manila Capati en haar vriendin Monica Derosas. Zij kookten ook op donderdagavond al een heerlijke maaltijd in CAM. Toen hadden we ook de internationale gemeenschap van Celleno uitgenodigd voor de ice-breaker.

Bijna iedereen neemt een duik in het zwembad. Het is warm, we zijn moe en helemaal vol met beelden van de tentoonstelling, en vooral van de ontmoetingen. Daarna wordt er opgeruimd. Overal is iedereen bezig de auto's weer vol te laden. Het tapijt gaat weer in de kerk. Het gereedschap in de wagen met het bordje 'servizio tecnica'.

Kees van de Ven heeft genereus zijn tekeningen geschonken aan het festival. We hebben bedacht ze aan Federica, Ylaria, Marco en Saskia te geven. Die hebben allemaal zoveel energie in het festival gestoken. In de komende week zullen we een evaluatievergadering hebben. Helaas komt dat er niet van. Wij worden allebei ziek. Covid. In isolatie. Er volgen berichten over anderen die ook positief testen. Mensen onderweg. Maria en Lenny bereiken ter nauwer nood Zierikzee.

Het is raar om van zo'n vrolijk en sprankelend gebeuren in de koortsige witte wereld van je bed terecht te komen. Een harde cesuur. Was het echt zo mooi? Gelukkig komen weken later nog steeds reacties. Foto's en teksten zoals:

'Na het kunnen tentoonstellen in de fraaie lichtblauwe kloostercel, wil ik nu bijna alles lichtblauw, dat was zo goed, hierin komen de enorme luchten

die soms wel 50 km ver te zien zijn en de onderwaterwereld mooi samen. Het geeft heel veel ruimte en zeeën aan mogelijkheden. (...) Alle goeds en veel liefs vanuit Middelburg waar ik "zit" in een onstopbare stroom met 'inspirazione'. Een nieuwe serie moet eruit, dus ja, een allesopslopend feest!'

(Anne-Marie)

'Ik vertel er nu steeds over aan de mensen hier, hoe mooi en leuk het was met al die top onderdelen, van het Holland House tot een etentje op het dorpsplein of in de ruïne van het castello. En dan de serieuze meeting bij de rondetafel lunch en de kennismaking met de Italiaanse vakbroeders. Ik vond het allemaal geweldig en stimulerend. De zo geïnteresseerde bezoekers, de gesprekken over het werk en de ontmoetingen met de collega's. Ik moet steeds denken aan een oude man die samen met zijn dochter kwam kijken en heel lang en aandachtig keek. Zijn dochter vroeg dan over de inhoud van het werk. Uiteindelijk vond ik ze zittend op een stoeltje in de refter voor De Zwevende. De man keek lang en goed en zei hoe mooi hij de uitstraling vond en gaf me ontroerd een dubbele hand. Fijn om ook daarvan vol te schieten. (Janpeter).

'Geniet nog steeds van onze Italiaanse tentoonstelling. Het was echt overweldigend. Wat de meeste indruk op mij heeft gemaakt was wel de hele opbouw. Het contact wat er ontstond tussen alle mensen van deze groep. De kunstenaars die volop bezig waren met hun werk plaatsen op de door jullie perfect uitgezochte plekken. De onderlinge nieuwsgierigheid naar het werk maar ook naar elkaar. Mooie gesprekken en een bijzondere groep mensen. De opbouw en de spanning en ontlading bij de opening op dat prachtige pleintje bij het kasteel. Het was een verrassend en indrukwekkende gebeurtenis. Met veel dank aan de technische dienst die voor mij persoonlijk onmisbaar was. Door de val én de blessure van mijn linkerschouder en -arm voelde ik mij gehandicapt en zonder de hulp van Jim en Roos was het erg moeilijk geweest. (Lenny)

Ja, het was heel goed, de combinaties van werken en locaties, van de muziek, van het eten van de ontmoetingen. Het is nu zoeken naar een vervolg van Incontro, maar dat zal hoe dan ook, heel anders worden. Dit was uniek en onvergetelijk. Dat er zoveel mensen speciaal voor naar Celleno reisden... Dat er zoveel inzet was en zoveel hulp. Ook degenen die wel wilden maar niet konden komen zonden hun positieve energie. Ontmoetingen en verbindingen. Nederland en Italië... Italië en Nederland.

interviews met de kunstenaars

1. interview Frank Bezemer

AIR in CAM Celleno:

Februari 2020

Maart 2018

Januari 2017

Hoe moet je anders tot elkaar komen dan door gewoon te blijven lullen?

De leenwoorden in het Nederlands nemen in rap tempo toe: kinderen heten 'kids', een conflictbemiddelaar heet 'mediator' en een kunstenaarsgesprek heet 'artist talk'. Bij lezingen is Engels doorgaans de 'voertaal'.

Ja, en dan overtuig je jezelf er iets te gemakkelijk van dat het Engels overal en voor iedereen de lingua franca is. Totdat we (begin 2017) op de Strada Canne in Celleno aankomen.

We kunnen Casa Amenta Maria niet vinden.

Gelukkig praat de leuke mevrouw (met de bril) die wij op de stoffige zandweg ontmoeten gewoon door, zodat wij door goed te luisteren, uiteindelijk begrijpen hoe we onze bestemming kunnen vinden.

Wij komen uit Nederland. Je kunt me daar in een fijne straat van huis naar atelier en weer terug zien lopen. Onze burens, en ook mensen uit de hele wereld, lopen over deze fijne straat. En zo ontmoet ik het meisje uit Mumbai dat neuro-science studeert, de vrouw met expressieve kleding uit Ethiopie die haar familie is ontvlucht, de Mexicaanse die me na ieder kort gesprek innig omhelst, de Afrikaanse schoonheid met wie ik daarna twee sterke foto's maak, de vrouw uit Parma die ons nu al drie keer Italiaanse les heeft gegeven. Allemaal tegen een decor van één grote gevelwand van huizen.

Hier aan de Strada Canne ontbreekt dat gekrioel van mensen; je bent er alleen in het weidse landschap. Een landschap dat me dronken maakt. 's Nachts werpt hier de maan schaduwen over de grond en staan er duizenden sterren aan de hemel. 's Ochtends zie ik een zwarte wolk van spreeuwen. Behalve hun gekwetter hoor ik hun vleugels lucht verplaatsen.

Twee jaar geleden lag er eind februari een dik pak sneeuw. Nu hult het landschap zich in nevelen, totdat op maandag de Tramontana begint te waaien. Op woensdagochtend heeft deze noordenwind alles droog gewaaid en lijkt het of ik een bril heb opgezet, zo haarscherp is ineens het landschap dat hier aan onze voeten ligt en tot de Corno Grande reikt, bijna honderd kilometer verder.

Als Dieuwke Parlevliet vertelt over de tentoonstelling in Celleno die de Stichting Zeeuws Blauw wil organiseren met de kunstenaars die hier als Artist in Residence hebben verbleven, begin ik meteen te fantaseren over de uitgehakte grotten die je hier overal ziet. Afgesloten met houten deuren met altijd een ritme van raampjes. Deze grotten lijken me ideaal om opnieuw te gaan stucen en ze dan te beschilderen en zo de traditie van de Etrusken opnieuw leven in te blazen! Je gebruikt dan de eigenschappen van dit landschap. Met een curator die dé actuele vraag weet te formuleren, kun je dan iets teweegbrengen. Misschien de volgende keer?

Ontmoetingen met passanten, burens, vrienden, kunstenaars, vormen de basis van mijn bestaan. Incontro als titel voor de tentoonstelling in 2020 sluit dus naadloos aan op mijn leven en werk. Graag had ik Enrico Castellani nog ontmoet, maar ik kwam pas twee maanden na zijn overlijden. Toen heb ik in Celleno gewerkt aan het voorwoord van mijn (jawel; Engelstalige) catalogus met 49 werken. Sinds 2011 maak ik stokken; zelf noem ik ze graag 'staf'; ze lijken ook wel op een knuppel, een antenne, of een maatstaf. Met deze stokken (iedere staf bestaat uit 28 losse onderdelen) wil ik aandacht vragen voor de waarde van vereniging, de waarde van een groep. Context colours diversity, heet het in de catalogus, oftewel; in samenhang krijgt verscheidenheid kleur.

Ter nagedachtenis aan Enrico Castellani maak ik in 2018 staf #81. Als op het erf van de residency de mimosa, waar Castellani de geuren nog van heeft opgesnoeven, doodgaat, neem ik het hout mee naar Nijmegen, waar ik het in 28 stukken zaag, en de losse delen schildert, ontbast of gewoon zo laat. Ik werk nu aan deze tweede sculptuur ter nagedachtenis van de kunstenaar uit Celleno. (Mimosa for Enrico Castellani, staf # 82)

Door zo'n staf, wandelstok, maatstaf of trofee door iemand te laten gebruiken, wil ik de kloof tussen kunst en dagelijks leven overbruggen.

Ik wil er een extra betekenislaag aan toevoegen. De mens en zijn staf, zijn wandelstok, zijn scepter, zijn trofee.

Voor een roze muur in Celleno verrichten Katia Di Martino, Guilia Artemi, Eliça Rastrello en Noemi Lattanzi met twee van mijn maatstaven een meting.

Vanuit haar auto op de Strada Canne groet Maria Cecilia Salvatori (de vrouw met de bril) me vrolijk lachend. Zij lijkt me de perfecte vrouw om met staf #24 te poseren het liefst in haar olijvenboomgaard. In de aangrenzende rotswand laat ze ons de hollen zien waar haar voorouders hebben gewoond. Eén grot als leefruimte, dan nog grotten voor de varkens en voor de kippen en natuurlijk ook één als oven. In de boomgaard heeft ze nieuwe olijfbomen en fruitbomen erbij geplant. Zij brengt één van de wijsheden van Baruch Spinoza ten uitvoer: Doe wel en wees blij.

Als de opnames uiteindelijk gemaakt zijn, ben ik trots op deze impulsieve, spontane, en vooral alerte actie! Het lijkt wel alsof de Tramontana ook de nevelen uit

mijn geest heeft gewaaid. Maria plukt wilde planten, waarvan ik eerst dacht dat het onkruid was, en ik krijg ze cadeau van haar. Een paar uur later kook ik deze groente kort en roer ze dan door de olie met knoflook. Het smaakt goed ook al ben ik de ansjovis vergeten. Twee dagen later serveert Antonio Ferrentino, die als vertaler bij de twee foto-sessies was, het ons (nog lekkerder) met pasta.

De ontmoeting met Maria, en de ontmoeting met de vier jonge vrouwen op de stoep bij het roze huis, raken me in het hart. Maria Cecilia Salvatori blijft me verleiden om Italiaans te gaan spreken: als ik op de laatste dag van ons verblijf over de Strada Canne loop, zwaait ze vrolijk en werpt me, uit het open raam van haar auto, heel veel hartelijke Italiaanse woorden toe.

2. Interview teja van hofen

AIR in CAM Celleno:
maart en april 2009

Het weidse uitzicht van het huis in Celleno is als een levende bioscoop, waar iedere dag de schapen voorbijkomen en waar in de diepte de beek stroomt, fossiele zeeleliesteeldelen met zich meevoerende, wat ons verbindt met miljoenen jaren geleden. De rust van de herhaling, het onverstoortbaar eeuwigdurend ritme van de veranderende seizoenen.

Het eerste beeld dat in me opkomt als ik aan Celleno denk, is de bloeiende mimosa in de tuin van CAM. Marinus en ik kwamen begin maart 2009 in Celleno aan. In Duitsland was het nog volop winter met pakken sneeuw. Maar eenmaal de bergen van Oostenrijk over, was het in Italië opeens zoveel zachter, lente in de lucht. We waren verbaasd dat er nog zoveel mensen aan de verkeerde kant van de bergen waren gaan wonen...

Hoe er plotseling een lichte waas van voorzichtig lentegroen tussen de kale takken verscheen. En weer later witte wolken kersenbloesem, menshoog koolzaad, zonnende hagedissen en zelfs een slang in de tuin. De kantelende schaduwen onder de olijfbomen, die de hellingen van de heuvels zichtbaar maken.

En de muziek van de stilte. Alleen geluiden uit de natuur, de bruisende beek, de vogels. De rust en stilte van echt donkere nachten, die op mij werkten als een reinigingskuur. Dat is waar ik in Celleno het meest van genoot. Geen t.v., geen telefoon, geen bezoek en ook samen zwegen we veel. Maar om ons heen schitterde, geurde, kwetterde en scheen de lente voluit.

Ik had takachtige keramische vormen meegenomen waar ik gehaakte tegenbeelden bij heb gemaakt, het zachte antwoord op het harde verstijfde van gebakken klei. Dat had ik in principe overal kunnen doen, maar tegelijkertijd ontdekte ik ter plekke van alles, waar ik later thuis weer mee verder ben gegaan zoals de lymfevaten/sterrenstelsels van zeewierballetjes, de spermatozoïden van zeeleliesteeldelen, de darmachtige bamboewortels, de rubbings van de vloer, waar ik later in gesneden heb en tot een kunstenaarsboek verwerkt 'con amenta in mente'.

En ik heb een dagboek bijgehouden:

Een week lang was het bijna zomer maar nu is het ijsig koud, 4 graden en een felle noordenwind. Na door Bagnoregio gelopen te hebben, nu binnen met een flinke

voorraad boodschappen, een goede soep tussen de middag en de kachel aan. Het is zuur buiten. Ik stort me op de Etrusken.

In 1973 ben ik een week in Rome geweest en had daar een map met kaarten gekocht over de schilderijen in Tarquinia, maar er was toen geen tijd om die te bezoeken. Jarenlang hebben ze tijdens mijn kunstacademietijd boven de eettafel aan de muur gehangen en zijn ze in mijn hoofd tot Egyptische proporties gegroeid. Ik wilde er persé naar toe, maar zoals dat dan vaak gaat, valt het tegen. In ieder geval de afgebeelde mensfiguren. Andere dingen vallen je op zoals de leuke getekende slingers en behangpatronen. En wat indrukwekkend was het om zelf tijdens het wandelen bij Castel d'Asso, waar geen enkele toerist komt, ondergrondse Etrusische beddenrijen te ontdekken. Een landschap met verborgen lichaamsholtes.

(De relatie lichaam en landschap speelt bij teja van hof ten altijd een belangrijke rol in haar werk. DMP)

Rinies beamer doet het niet meer. Naar Monica om raad krijgen we onmiddellijk een oude monitor van hen in bruikleen mee en een rondleiding door hun huis, tevens kennismaking met de vijf katten. Wat zijn ze allemaal aardig! Erna naar het zwavelbad. Een beetje gek gevoel zo naast wildvreemden een uurtje liggen weken.

's-Middags toch even bewegen en naar de rivier om een soort trompetvormige schelpjes te zoeken Fossielen? Pootjes van een soort kreeftjes? Of de kokertjes van kokerwormen? Ik weet het niet, maar wel erg mooi en rijgbaar. (Thuis van Corien gehoord dat het fossiele zeeleliesteeldelen zijn.)

Onderweg stilgestaan bij een zekere 20 cm. lange regenworm, die dapper de weg overstak. Het traag intrekken en uitglijden en opeens veranderde hij van richting en werd zijn staart zijn kop. Thuis peuterde ik twee uur lang de

schelpjes met naald en haaknaald schoon terwijl Rinie zijn eerste regendrukjes maakte. Even later klaterde het met bakken uit de hemel. Daar heeft hij een spannende film van gemaakt.

Sneeuw! Koud maar zonnig, dus het wit was weer snel verdwenen. Weer een lus gewandeld vanuit het huis en de schapenzwerm vanuit een andere berg bestudeerd. Net water hoe het zich over de hellingen beweegt. Ze zijn als één lichaam, maar toch blijft het een massa die uit individuen bestaat. Ik heb immers nog nooit een golfje achterop zien raken, die dat opeens beseft en gauw de groep achterna stroomt in een grotere versnelling. Het kruipt als onkruid over het land maar dan sneller. Langzamer weer dan een vogelzwerm. Toch heeft het daar nog het meest van weg; hoe één de leiding neemt en de hele groep dan een andere kant op zwikt.

Wat doen wij het anders dan de rusteloze reizende kunstenaar (Johan Cornelissen) van wie ik een boek aan het lezen ben. Hier in Celleno is het voor ons enkel maar zijn, het is puur ontvangen. Hoe de wind waait, hoe het uitzicht vandaag is, in welk jaargetij we terecht zijn gekomen. We hebben al een vrij vast ritme van vroeg naar bed, vroeg op. Zo veel mogelijk buiten zijn. De meeste dagen een wandelingetje van 3 uur, soms langer en voor de rest van de tijd heel ontspannen en intuïtief werken, bij voorkeur ook buiten. Gisteravond bij wat huishoudelijke klusjes voor het eerst muziek opgezet, maar ook bijna onmiddellijk weer af. De stilte maakt me heel gevoelig voor geluid, ik hoor de schapendraf, hun kauwen, het ruisen van de regen, duizenden vogeltjes, het uitzetten en krimpen van de dennenappels in de schaal. Dat alles is meer dan genoeg.

Voordat we naar Italië vertrokken had ik het erg druk met allerlei regelzaken en met het werk wat af moest. Dat was enkel maar geven en zeer uitputtend. Maar dat is ook een methode om het denken uit te schakelen door alleen maar de hele tijd 'doen'. Hier is het ook niet meer denken, maar dan door al het 'zijn'. Toch zette het boek van Johan Cornelissen me weer aan het denken over waar ik mee bezig ben in mijn leven en eigenlijk is dat helemaal niet goed voor mij (als kind was ik al een tobber). Hier en nu leven is zoveel gezonder.

Foto's gemaakt van mierenstraten met kleine ronde huisjes als huidmondjes van de aardkorst.

Monica komt langs om ons op het eten uit te nodigen. Om half zes zijn we bij haar. De barbecue gloeit nog na. Er zijn ongeveer 15 vrienden van hen. Iedereen kletst en drinkt gezellig. Tegen half acht zijn wij de laatsten... We hadden het helemaal verkeerd begrepen. In Nederland eet men om 18 uur.

Eenmaal thuis maar snel aan het koken gegaan.

's Avonds nog even naar de bijna volle maan gekeken, die ook achter een watje bleef hangen. De bibberlichtjes in de verte doen je beseffen hoeveel mensenactiviteit er om je heen is, waar je overdag eigenlijk niks van merkt.

Met lamme benen, bebloed van de bramen en flink natgeregend voldaan weer thuis achter de betraande ramen. Van stralend weer werd het binnen de kortste keren zo'n dikke mist dat ik binnen rubbings ben gaan maken van de tegelvloer om in een boekje te gebruiken met foto's van vloeren en muren. Ze hebben zulke mooie structuren. Daarna naar Roccalvecce gewandeld over bijna al allemaal bekende paden. Maar wat is het al anders door alles wat er bloeit. Ook in ons uitzicht hier komen witte vlekken van de bloeiende kersenvomen. Bij de eik zie je soms het oude bruine verdorde blad naast de verse frisgroene blaadjes aan dezelfde twijgen

hangen. In het rivierdal hangt nu een oranjegele waas over de uiteinden van de populieren. En waar vorige week nog een rotswand was, is het nu enkel nog knalgeel van het manshoge koolzaad. Lente en herfst met hun veranderlijkheid zijn toch wel de spannendste seizoenen.

Nu alweer twee dagen thuis achter de computer en telefoon. Had gedacht hier de kersenweelde voor de tweede keer mee te kunnen maken, maar Nederland heeft Italië dit jaar ingehaald, een dik groen bladerdek en zelfs appel en peer bloeien al.

3. Ben Sleuwenhoek

AIR in CAM, Celleno
voorjaar 2012

*We wilden het land van de Etrusken graag terugzien.
We wilden graag zien wat Etrurië nu, een half mensenleven later, voor ons zou betekenen. Of het ons wederom zo zou inspireren.*

De eerste reizen die Henny en ik samen maakten waren in de jaren 70 naar Italië. De allereerste was een studiereis naar Pompëi en Tarquinia om de Romeinse en Etruskische muurschilderingen te bestuderen. Destijds konden we alle Etruskische graven nog bezoeken. De conservator van het Etruskisch Museum in Tarquinia liet ons alle schilderijen zien. We waren toen al enkele jaren als kunstenaar actief. We maakten installaties en kunstenaarsboeken. Door de studies in Italië zijn we gaan schilderen. We ontdekten kleur. Door Italië ontdekten we kleuren. Italië was voor mij toen rood. Pompeiaans rood.

Na Italië hebben we nog vele reizen gemaakt en we gaven alle landen symbolisch een kleur. Die overigens niet voor altijd vast stonden.

In 2012 werd ons de gelegenheid geboden om gebruik te maken van CAM. We wilden Etrurië graag terugzien. We wilden graag zien wat Etrurië nu, een half mensenleven later, voor ons zou betekenen. Of het ons wederom zo zou inspireren.

We hadden niet veel materiaal mee genomen want we zijn niet met de auto gekomen. We reisden, zoals meestal, met weinig bagage. Ik had tekenmateriaal en aanteken/schetsboeken bij me. En een kleine camera. Ik heb foto's gemaakt maar vooral veel getekend, geschilderd en collages gemaakt in boeken. Door het verblijf in CAM is het maken van kunstenaarsboeken weer een belangrijk deel van mijn werk geworden.

Dat is wel grappig: nadat ik in 1976 door Italië meer en meer ben gaan schilderen en het maken van boeken op de achtergrond kwam te staan,

heeft het verblijf in CAM in 2012 juist het omgekeerde teweeggebracht. Na de boekjes die ik in Celleno maakte heb ik me de afgelopen jaren vooral bezighouden met het maken van kunstenaarsboeken. Met als resultaat een solotentoonstelling van boeken in het Zeeuws Museum in 2018/19.

Behalve de vele lange wandelingen die we in de omgeving van Celleno hebben gemaakt, hebben we ook Tarquinia nog een keer bezocht. Dit keer niet voor de Etruskische schilderingen. Dit keer is het de marmeren vloer van de Chiesa Santa Maria in Castella die ons heel erg geïnspireerd heeft tot het maken van nieuw werk.

In de expositie Incontro 2020 laat ik een installatie met een boek (of boeken?) zien. Geïnspireerd op de marmerpatronen van de Italiaanse kerkvloeren.

En een grote inkjetprint met daarop een bloeiende Mimosaboom. Het is de boom die naast Casa Maria Amenta stond. Ik heb begrepen dat hij inmiddels dood is. Met de print breng ik hem weer even terug. Afgebeeld is de gele bloesem met daarin spiegels. Het geel vertegenwoordigt heel erg Italië voor mij.

In Celleno was Italië voor mij niet rood maar geel. Wij noorderlingen projecteren allerlei romantische- en exotische ideeën in Italië. De spiegels echter spiegelen de realiteit, de spiegels laten niets meer zien dan wat er is.

4. Henny Schrijver

AIR in Celleno Maart en april 2012
(samen met Ben Sleeuwenhoek)

Dagboekfragmenten Celleno 2012

15 maart :

Het uitzicht uit het keukenraam is een Bonnard schilderij, en vanaf het terras is het een Hokusai.

Hokusai 's morgens vroeg , Bonnard om 11 uur.

16 maart

Vandaag was ook Ben een deel van een Bonnard schilderij .

Op lichtblauw begonnen aan een heel voorzichtig landschap.

Moest denken aan achtergrondlandschappen van renaissance schilderijen.

18 maart

Vanmorgen even Casper David Friedrich. Door wolkenvorming en mistlaagjes, die stralend wit worden , ontstond er een nieuwe rij bergen.

20 maart

De kleuren die niet maakbaar blijken, benader ik. En dan nog maar hopen op transparante overschilderingen. Denk ook aan onderschildering scarlet lake . Zien wat het groen dan doet. Vandaag het groen nog een beetje laf over het bruin. Nu nog licht erin.

25 maart

Er is altijd wel een paradijstuin te vinden. En in de lente hier in Celleno, zie ik er vele.

29 maart

Wandeling met Ben. We gaan steeds dezelfde weg. Van het huis naar het oude dorp. De weg loopt steil naar boven/naar beneden.

Het is een Himalajaweg. Langzaam lopend, steeds is er meer of iets anders te zien. Een verlaten stukje grond met wat iele boompjes in bloei.

Het roze , zo sporadisch en daardoor kostbaar, tegen de achtergrond van omringende kale bomen.

Ben wijst me. Er staat ook nog een stoeltje tegen de stam. Over de onderste tak

hangt een bosje touw. Ben zegt: 'Iemand wilde zich daar zeker ophangen , maar het is niet gelukt.'

Dood en leven.

Wat is Ben toch een Boeddhist.

29 maart

Dood en leven. La Primavera. De vreugde van al het nieuwe leven. Van het in leven zijn. Van het veranderen, het verder gaan, verder naar de dood. En dat noch het een, noch het ander, statisch is. Een voortdurend zijn.

De stilte van het gebeuren.

30 maart

Het terugvinden van de kerken in Tarquinia. Het komen door de poort. En dan plotseling oog in oog staan met de hoogste toren. Ernaast de mooiste kerk en Ben.

Ben staat daar, onder aan de toren en is heel klein, maar hij is ook het centrum.

Dat hij me hier bracht!

Dat hij me hier terugbracht.

Omdat hij er van houdt en ik hou er van.

1 april

De deur van de kerk is niet op slot. We komen binnen en op de drempel is zo'n mooi stukje mozaïek. Al genoeg voor een hele dag.

Maar dan ligt de kerk vol met de prachtigste mozaïeken .

Het is één groot tapijt. Marmerpatronen in een grote eenheid ontstaan.

Voor mij, na de paradijsuinen, een betekenisvolle vondst.

Als inspiratie. Als integratie van de marmers.

Integratie van toen en nu.

En dan heeft Ben ook nog zo'n mooie foto van me gemaakt.

Ik loop op het tapijt.

Ik loop op schoonheid in het licht.

5. Interview Margriet Smulders

AIR in CAM Celleno:

29 januari-25 Februari 2020

27

10 januari- 2 Februari 2018

22

26 februari - 1 Maart 2018 (daarna tot 7 maart ook bij Monica gelogeed)

9

13 Januari -2 februari 2017

26

totaal 84 dagen

Niets doen is erg moeilijk maar ook heel belangrijk!

PLUS AGUNT QUI NIHIL AGERE VIDENTUR. Het lijkt alsof ik niets doe...

De eerste keer dat Frank en ik in CAM aankwamen was ik zestig. Het was winter en koud.

Onderweg in Colmar hadden we het Isenheimer altaar van

Matthias Grünewald bekeken. Zijn vijflijk is geschilderd van 1510 tot 1515 om het Antoniusvuur te beteugelen. Mijn moeder heeft enkele jaren kunstgeschiedenis gestudeerd. Ze schreef een artikel over dit vroegere Hoofdaltaar van het Antonie-terklooster te Isenheim in de Elzas. Grünewald heeft haarfijn op het vijflijk de door het eten van beschimmelde rogge veroorzaakte zwerende wonden geschilderd onder andere op het lichaam van Christus aan het kruis.

Mij raakten de geschilderde demonen die de heilige Antonius kwelden. Ik moest

veel aan mijn moeder denken. Voor wie had ze het artikel geschreven?

Schreef ze het misschien om de demonen van mijn vader te beteugelen?

Celleno, daar zit het woord 'Cel' in. Afzondering. Kloostercel. We gaan in de winter naar Celleno om ons terug te trekken uit de dagelijkse beslommingen. In totaal vijf maanden. Frank Bezemer en ik.

In Celleno kruip ik in mijn schulp. Ha! Mijn naam is Margriet. Margarita, parel, een parel die groeit in een schelp. Ik, Margaretha kruip terug in mijn schelp. Ik broed en schuur. In een cel wordt, als in een baarmoeder, de vrucht gevoed voordat die geboren kan worden. Om te glanzen wil ik eerst groeien in een hol of schelp of cel.

Op de berg in CAM slapen we veel. Zonnestrallen wekken de slaapkamer. Als de

kamer wakker wordt klingelt een witte wolk schapen onder het balkon en golft verder over de heuvel De schaaaphonden blaffen. Dit iedere dag! Zonbeschenen! Iedere dag deze zelfde meditatie. De schapen sporen mij aan niets te doen. Lui-eren, lezen, opruimen, mijmeren. Ik oefen me in niets doen en veel wandelen. Ik oefen als mevrouw Bezemer. Ik schilder bezems.

Nietsdoen is moeilijker dan je denkt. Zelfs mediteren zie ik als iets doen. Het is zo verstandig om te mediteren. Ik heb er geen zin in om iets te doen dat verstandig is! Ik wil zoeken naar mijn oorsprong, dat kinderlijk enthousiasme, gewoon iets maken wat niet moet. Daarvoor wil ik veel slapen. Van de schaapjes genieten. Wachten. Op de zon die iedere ochtend onze slaapkamer in schijnt. Genieten van de luchten. Van de zon die in de keuken over het plastic tafelkleed schijnt. Van Frank die hard aan zijn projecten werkt. Frank die er steeds is.

We bezoeken de Villa Farnese en de Villa Lante, en in Orvieto de Dom en de stad Viterbo. Ik maak veel foto's. De meeste indruk maakt Villa Farnese, met haar maniëristische muurschilderingen en de teksten die op de plafonds zijn geschreven in de 16e eeuw. Op de plafonds vertellen filosofen aan de vroegere bisschoppen: PLUS AGUNT QUI NIHIL AGERE VIDENTUR.

Zij die niets doen doen in feite heel veel.

Er zijn ook schapen, geiten, planten en mensen en enorme landkaarten op de muren geschilderd.

De laatste keer dat we naar Italië gingen hebben we in Zwitserland naar mijn roots gezocht. Mijn vader vluchtte in WWII naar Zwitserland. Als jongeman werkte hij met andere vluchtelingen bij een boer in Aigle. Antonius Maria Smulders. Hij werd Ton genoemd. Hij was een dappere Engelandvaarder in de oorlog zeer intelligent maar ook later psychotisch.

We genoten van de werken van Tinguely en Len Lye in Basel in Musée Tinguely. We bezochten mijn galerie in München.

In Celleno in de openstaande hal van de winkel naast de kruidenier, lachen de Italiaanse bezems me toe. Onderaan de houten steel is een rok van riet gebonden met blauwe en rode touwen.

Ik heb ze beschilderd. Mijn man heet Bezemer. Als mevrouw Bezemer doe ik maar wat. Ik bezem vanzelfsprekend. Het mag niets voorstellen. Onbelangrijke dingen doen: de bezemstelen kleuren geven. Op een ervan heb ik geschreven: 'Niets' en op een andere

PLUS AGUNT QUI NIHIL AGERE VIDENTUR.

Onder de grond in het verborgene broeit en schuurt het. Als in No mud no Lotus.

Daar geloof ik in. In Celleno kan ik mijn bloemen niet fotograferen. Dat kan weer als ik thuis in Nijmegen ben met mijn supersonische camera op mijn grote spiegel.

Voorzichtig kom ik weer uit Celleno. We rijden door Noord Italië naar huis en blijven gelukkig gezond. Als een tulp die langzaam omhoogkomt, haar knoppen laat zien als een speer, zich aarzelend ontvouwt en langzaam gaat bloeien om zich te laten wiegen in de wind. Als ik terugkom kan ik weer gaan bloeien. En het huis bezemen met een mooie kleurrijke bezem.

Zie alles wordt nieuw. Ook na Corona. Het is goed dat ik me geoefend heb om thuis te blijven. De creatie komt tot bloei. Ik beschilder nu ook oesters.

Opgefrist.

Margriet Smulders

O Ja:

De schapen moeten blijven.

6. Interview Frank van Driel

AIR in CAM, Celleno oktober – nov 2018

...verder ben ik nog steeds op zoek naar een goed geprepareerd exemplaar van een stekelvarken!

Op de dag dat wij in Celleno aankwamen, bleek er een festival aan de gang te zijn. Een bijna te groot festival... er waren 3000 bezoekers in plaats van de 1000 die men verwacht had. De routebeschrijving, met zoveel zorg samengesteld uit foto's met aanwijzingen, bleek niet bruikbaar. Vanuit diverse toegangswegen probeerden we Casa Amenta Maria te bereiken maar elke keer strandden we tot vlak aan het oude dorp. Inmiddels was het schemerdonker en spraken we Rosella aan die snel begreep dat wij CAM niet zomaar zouden kunnen vinden. Haar zoon springt in de auto en rijdt ons voor. Vanaf het eerste moment zijn we geraakt door de vriendelijke en behulpzame bewoners van het dorp.

De volgende ochtend bezochten we de bar San Rocco/Andrea voor een kop koffie en wat te eten, maar er was niets meer, alles was op.

Yolande, mijn vriendin, was de eerste week meegekomen. Thuis had ik wel het een en ander moeten regelen: het was een drukke periode waar mijn oudste dochter Guusje (18) in Australië was, Cato (17) zeer druk aan het leren was op het Stedelijk Gymnasium en Teun (13) net op de middelbare school was begonnen. Door mijn 50% co-ouderschap zijn mijn kinderen alle oneven weken bij mij. Het was dus best moeilijk om voor een wat langere periode weg te gaan.

De Volvo 240 station wagon was tot de nok toe gevuld: Lampen, statieven, twee camerasystemen, kleinbeeld en middenformaat, een aantal voorwerpen en wat kleden. En verder ook nog wat spullen die ik wilde gebruiken als 'props' bij het maken van de naaktfoto's. Ik had al wat afspraken gemaakt met modellen. Een model zou uit Nederland komen. Een ander uit Rome. Ik was vrolijk want dit was een kans om in een nieuwe omgeving in zes weken totaal onbevangen nieuw werk te kunnen maken.

En ik heb in CAM ongelooflijk goed kunnen werken. Elke dag werd ik ongeveer 15 minuten voor zonsopgang wakker gemaakt door de kudde schapen die luid mekkerend en rinkelend langs het huis liepen. Dan snelde ik mijn bed uit om van het uitzicht te genieten en de eerste zonnestralen op te vangen. Snel maakte ik dan een koffietje zoals ik dat thuis ook doe.

Het landschap is zo indrukwekkend mooi en anders dan wat ik gewend ben. Vaak verdwaalde ik met opzet, met de radio (Subasio) luid aan, heerlijk meezingend en een ongelooflijk sterk gevoel te leven en verbonden te zijn met alles en iedereen.

Ook de cultuurhistorische achtergrond van deze regio deed me enorm goed. Er is zoveel moois en zoveel historie. Letterlijk bovenop elkaar gestapeld. Zoals Celleno Vecchia. En de mensen zijn zo hartelijk. Het is een kleine, pure, hechte dorpsgemeenschap, mannen op het muurtje tijdens de middagpauze... De bar San Rocco en Andrea waren een soort basis voor me. Ik zat daar sowieso vaak te werken, en voor te bereiden. Van daaruit heb ik een aantal 'locals' ontmoet.

Ik wilde naaktfoto's en stillevens gaan maken. Ik gebruik nooit Photoshop dus is het licht ter plekke uiterst belangrijk. Voor de naakten waren de locaties van belang. En het tijdstip dat ik daar kon werken, qua licht etcetera. De eerste week heb ik samen met Yolande gezocht naar locaties voor de serie naakten. Buiten vonden we geschikte plekken maar ook in het huis Casa Amenta Maria, waar de zitkamer met het raam als daglichtvenster perfect heeft gewerkt. En mij in zekere zin ook gedwongen heeft om op een goed voorbereide manier te werk te gaan. Ik kon daar gezien de lichtomstandigheden werken van 08.30 – 11.30 of bij bewolkt weer iets langer. Ik heb twee naakten gemaakt binnen in het huis in CAM en enkele van de naakten op het pad vanaf het huis naar de beek beneden. Ik legde contacten om voorwerpen voor de stillevens te lenen en enkele voorwerpen heb ik gekocht. De kleuren van het landschap en van de huizen inspireerden me. Daarvan heb ik bij Bonucci verf van laten mengen. Met deze verf heb ik een groot doek beschilderd. Na het aanbrengen van de tweede laag heb ik de natte verf eigen en één gemaakt met mijn omgeving. Terwijl het nog nat was heb ik het geschilderde doek op het pad gelegd waar de schapen lopen en daar heb ik een aantal keren overheen gelopen met blote voeten. Hierdoor zat er aarde, klei en schapenpoep op. Nadat ik het weer heb omgedraaid heb ik er nog krijt van de dichtbijgelegen rotsen op gesmeerd.

Voor de stillevens ben ik naar een aantal musea geweest om een indruk te krijgen in met name de Etruskische kunst en periode. Via een van mijn zwerftochten kwam ik in contact met Tuijla Weigel een van origine Finse dame, werkzaam in Castello Costaguti in Roccalvecce. Ik liet haar enkele van mijn A-5 kaarten zien en wat bleek, ze was totaal fan van stillevens. Zij bracht me in contact met Giovangiorgio Afan de Rivera Costaguti. Ook enthousiast over mijn werk gaf hij me toestemming om in het kasteel zowel naakten als stillevens te maken.

De gehele serie Tabula Rasa Italia is gemaakt in het huis CAM, de serie Nuovi Amici tot nu toe alleen in Castello Roccalvecce. Deze serie wacht nog op uitbreiding. Dit zal hoop ik lukken tijdens een volgende AIR periode in Celleno. Tegenover San

Rocco woont een familie waarvan ik met behulp van het jongste kleinkind als tolk/vertaler met de pater familias oud jurist/ nu kunstenaar heb gesproken. Ook in dit huis met zijn bijzondere verhalen verbonden aan kunstwerken en objecten. Het is mijn wens om er nog een keer terug te keren.

Het was geweldig om in Celleno te kunnen werken. Een ongelooflijk rijke, warme en bijzondere ervaring. De kleuren van Italië zijn voor mij oker, oranje en 'rood', de kleur van mijn achtergrond die het huidige Italië voor mij representeert. Mijn lievelingskleur is vermiljoen, een soort oranje-rood wat op de een of andere manier symbool staat voor de pracht en de praal van het Italië van weleer.

Ik zou de mensen in Celleno wel willen waarschuwen dat ze de balans weten te behouden tussen hun authenticiteit en het toerisme waar ze zo vurig op hopen. Maar vooral zou ik ze willen bedanken voor hun hulpvaardigheid bij het realiseren van enkele werken en voor de vriendschappen die ik daar heb mogen opbouwen. Ik kijk er ongelooflijk naar uit om weer terug te keren. Misschien zouden de bewoners van Celleno alvast na willen denken over wie er nog speciale voorwerpen heeft met een bijzonder verhaal die ik zou mogen lenen voor een volgende serie stillevens.

Nog nooit heb ik zo'n waardevolle, energieke en productieve periode meegemaakt! Dit smaakt absoluut naar meer.

O ja, verder ben ik nog steeds op zoek naar een goed geprepareerd exemplaar van een stekelvarken!

7. Interview Hetty Schaart

CAM Celleno voorjaar 2018

Het woord Ontmoeting, Incontro, sprong er voor mij uit. Dat woord heb ik uitgehakt in steen en hout en het is de titel van de tentoonstelling geworden!

Als ik aan Celleno denk, zie ik de weg naar het dorp voor me. De weg leidt over een hooggelegen rug in het landschap met een prachtig vergezicht. Hij wordt steeds smaller en voert langs het klooster en aan het eind van het dorp vind je de ruïne van het oude dorp en het kasteel.

In 2018 was ik 56 jaar en werkte niet meer actief als beeldend kunstenaar. Na het voltooien van de kunstacademie in 1989 heb ik 4 jaar fulltime als kunstenaar gewerkt in Utrecht. Daarna zocht ik parttime werk, omdat ik behoefte had meer met mensen te werken en meer actief in de maatschappij te staan. Vijf jaar werkte ik op de meldkamer van de Politie Gooi en Vechtstreek. Na onze verhuizing naar Middelburg in 1998 heb ik een opleiding Didactische Bijscholing voor Kunstenaars gevolgd en ben daarna gaan werken bij Galerie Atelier De Kaai in Goes, een atelier voor mensen met een beperking. Tot mijn vijftigste heb ik dat gecombineerd met mijn kunstenaarschap. Maar het werk bij De Kaai nam zoveel tijd en energie in beslag en leverde ook zoveel plezier op, dat ik besloot om te stoppen als uitvoerend kunstenaar. Ik heb me volledig gestort op het werk van de talenten bij De Kaai te presenteren in de reguliere kunstwereld. Het werk van Marianne Schipaanboord is geëxposeerd in Londen, Wenen, New York en nu in Museum Belvédère in Heerenveen. Over haar is de documentaire 'Paradijs Glaswater' gemaakt, waaraan ik intensief heb meegewerkt.

Toen Kees en ik de mogelijkheid kregen om twee maanden in Celleno te gaan werken aarzelde ik geen moment. Ik zag het als een goede gelegenheid mijn werk weer op te pakken, en zonder afleiding in afgebakende tijd een project te doen. In alle vrijheid los van al het vorige werk weer iets nieuws te ontwikkelen. Het werd een intense, confronterende, inspirerende ervaring!

Ik had vooral tekenpapier, tekenboekjes, inkt en ecoline meegenomen. En gelezen over de Etruskische geschiedenis van de omgeving. Het belangrijkste gevoel wat ik wilde bereiken was, er proberen helemaal te zijn. Dat gewoon ondergaan en op me af laten komen. Wat letterlijk betekende veel voor het raam zitten en naar buiten kijken. En veel naar buiten gaan om te wandelen in de omgeving.

Mijn laatste kunstwerk was een sieraad met woorden, geknipt uit zilver. Dat werd

het uitgangspunt voor het werk dat ik in Celleno wilde maken. Ik wilde woorden verzamelen en gaandeweg ontstond het idee om daarmee te tekenen. Ik zocht elke dag een woord dat bij die dag paste, bij het weer, mijn gevoel, wat ik zag, wat we meemaakten: regen, heimwee, ontmoeting, etc. Ik hield ook een dagboekje bij. De woorden vertaalde ik meteen in het Italiaans. En ik tekende met die woorden. Na 2 maanden waren dat er meer dan 60. Die woorden combineerde ik per maand op één pentekening.

Eén woord Ontmoeting, Incontro, sprong er voor mij uit. Dat woord heb ik uitgehakt in een stuk hout dat ik bij de ruïne vond. Doordat we veel grafsteden en musea over de Etrusken bezochten heb ik Incontro ook in Etruskische letters vertaald en uithakt in tufsteen.

Ook persoonlijk vond ik het een bijzondere ervaring om 2 maanden zo op mezelf te werken. De eerste maand vond ik het best moeilijk. Het was vaak slecht weer en ik had last van heimwee. De taal beheerste ik niet waardoor contact met anderen ook stroef verliep. De mensen in het dorp waren wel uiterst vriendelijk, en gelukkig sprak Andrea, de eigenaar van het café, Engels. Door mijn woordenproject werd het wel steeds makkelijker iets in het Italiaans te zeggen. Al was het maar pioggia (regen).

Een bijzondere ontmoeting hadden we met Massimiliano, eigenaar van de garage net buiten het dorp. Door de vele kuilen in de wegen, reden we een veer van de auto stuk. Via het café kwamen we bij hem terecht. Een ontzettend aardige man, met een heerlijke chaos in de garage. Toen we een keer op hem stonden te wachten, liepen we wat rond en ontdekten een compleet zelfvoorzienend terreintje achter de garage, met varken, kippen en moestuin. Dat zien we hier in Nederland niet vaak meer. Het lukt even niet het goede onderdeel te vinden, maar uiteindelijk heeft hij het heel goed opgelost en konden we snel weer op pad.

Voor de kleinere steden hebben we bezocht in de omgeving. Orvieto, Tarquinia, Tuscania. Later nog wat verder naar Spoleto en Assisi. De Etruskische cultuur heeft grote indruk gemaakt. Prachtig vond ik de grafische structuur van het Etruskisch schrift. Daarbij ging het veeleer om het beeld dan om de betekenis, want de taal van de Etrusken is nog nauwelijks ontcijferd.

Fijn was het dat we een aantal kunstenaars kenden die ook in het huis hadden gewerkt. Zo konden we wat informatie krijgen over de omgeving. In Casa Amenta Maria voelde ik ook de verbondenheid met de andere kunstenaars die er gewerkt hadden. Daar kijk ik ook naar uit, om die te ontmoeten in augustus, en onze werken samen komen. In september 2018 hebben Kees en ik samen een tentoonstelling gemaakt in Zeeland over ons project in Celleno.

Voor Incontro 2020 zou ik graag de werken die ik aan CAM heb geschonken willen laten zien. Twee kleinere werken op papier, ingelijst. En de uitgehakte Etruskische letters in tufsteen. Verder zou ik een ruimtelijk werk van ijzerdraad willen maken ter plekke op locatie.

8. Interview Kees van de Ven

Artist in Residence in Casa Amenta Maria (CAM), maart en april 2018

Ik tekende voor mijn gevoel steeds weer stilte, in welke vorm dan ook. Het eerste beeld dat bij me opkomt als ik aan Celleno denk, is de betoverende mist waarin het landschap op een van de eerste ochtenden was gehuld. Roomwitte wolken, laag in alle dalen en kloven, deinend als een zachte zee, en net daarboven uit de rafelranden van de heuvels. Een inspirerend beeld, grafisch, zwartwit, verstillend. Een tijdloze verwijzing naar het schilderij 'Der Wanderer über dem Nebelmeer' van Casper David Friedrich.

Enmaal neergestreken in Casa Amenta Maria werd ik vooral getroffen door de stilte. Geen doodse stilte, maar een levende, vol kleine geluiden: de belen van schapen beneden in het dal, kwetterende vogels, een hond die blaft, het ruisen van de wind, een tractor in de verte, af en toe een stem. Geluiden die horen bij de plek. Geluiden die de stilte tastbaar maken.

In 2018, het jaar dat ik in Celleno was, werd ik 70. Ik had in de jaren ervoor het roer een paar keer drastisch omgegooid. Ik was gestopt met mijn baan bij de televisie en had me volledig gestort op het maken van beelden van ijzer. In die kunstvorm had ik in de loop van de jaren een eigen, grafische stijl ontwikkeld: 'tekenen met ijzer'. Na een paar jaar besloot ik om ook dat achter me te laten en letterlijk te gaan tekenen. Ik verruilde mijn werkplaats op Schouwen- Duiveland voor een atelier in Middelburg, kocht papier en houtskool en ging aan de slag. Hard werken om de techniek onder de knie te krijgen en om ook op papier een eigen stijl te ontwikkelen. Confronterend was het, maar op een intrigerende manier. Ik tekende niet naar de werkelijkheid, de buitenwereld, maar probeerde in elke tekening vat te krijgen op de wereld vanbinnen, op wat in mij als wezenlijk boven kwam. En in vrijwel elke tekening bleek ik uit te komen bij één fenomeen: stilte. Ik tekende voor mijn gevoel steeds weer stilte, in welke vorm dan ook.

Het verblijf in Casa Amenta Maria kwam op een mooi moment. Ik wilde de tijd nemen om uit te zoeken waarom stilte zo bepalend bleek voor mijn persoon en mijn werk. Ik hoopte vat te krijgen op het proces dat steeds in dezelfde richting leidde. En ik hoopte stappen te kunnen zetten in de ontwikkeling van een eigen stijl van tekenen, een eigen beeldtaal.

Ik nam stapels literatuur mee, mappen vol aantekeningen die ik de laatste jaren had gemaakt, een hoofd vol ideeën om uit te werken. En natuurlijk papier en houtskool. En toen ik me had geïnstalleerd in Casa Amenta Maria, gebeurde er ... niets. Ik wist niet waar te beginnen. Ik las, maar het drong niet echt door. Ik schreef, maar vond geen richting. Ik tekende, maar er kwam geen doorbraak.

Ik liet na weken van zwoegen en vertwijfeling alle bedachte voornemens los, ik gaf

ik me over aan de plek waar ik terechtgekomen was, aan het uitzicht op een ruig landschap vol dalen, hellingen en beekjes. Aan het leven zonder klok, zonder radio, televisie en nauwelijks internet. Aan de stilte en het ritme van de natuur en het licht. Vanaf dat moment lukte het steeds beter om te leven met het ogenblik. Wandelen in het landschap dat ons uitzicht was, distels wieden rond het huis, hout verzamelen voor de kachel, alle tijd nemen om samen te koken en te eten, luisteren naar de cantaten van Bach.

Ik begon een wolkendagboek bij te houden. Ik tekende elke dag de wolken die ik zag en noteerde daarbij gedachten die zich aandienen. Het is vooral een boek geworden over mijn beleving van stilte en tijd.

'19.3.2018: Een stilte waarin niets gebeurt dan langzaam wijkend licht, een hond die roept, een uil die lacht, weemoedig zingen van de wind. Een stilte waarin alles gebeurt.'

'17.4.2018: Mijn hartslag die zich gaandeweg aanpast aan het ritme van het landschap, de beweging van wolken en licht, aan de tijd zonder tijd.'

Leven in de stilte van dit Italiaanse platteland werd leven in een tijd zonder tijd, waarin het ene moment zonder begrenzing voortvloeit uit het andere, en waarin elk moment de stroom van het voorgaande je meeneemt naar wat komen gaat. Ik werd me er steeds meer van bewust dat het in wezen niet gaat om de tijd die je hébt, maar de tijd die je bént: alle ervaringen die in je liggen opgeslagen. Dat is het reservoir waaruit nieuwe ideeën kunnen ontstaan.

Met dit besef leefde en werkte ik natuurlijk al langer, maar niet zo expliciet. In Celleno diende het zich onontkoombaar aan. Het is het meest waardevolle geschenk van mijn verblijf daar als Artist in Residence. Het heeft me toen en later in mijn atelier de rust gegeven om te laten gebeuren wat komt, om niet vooropgezet te creëren maar in alle vrijheid en intuïtief nieuwe beelden en technieken te laten ontstaan.

Maanden later heeft het geleid tot een wezenlijke verandering in mijn werk. Ik begon te experimenteren met de combinatie van houtskool en ijzerroest. Het ontwikkelde zich tot een onderzoek naar de grenzen van materiaal en verbeelding. Een onderzoek waar ik nu, in 2020, nog steeds middenin zit. Ik bewerk het papier met ruwe ijzerroest, laag over laag, soms samen met houtskool. Zo ontstaan zachte, intense, tintelende beelden in alle gradaties van geel, oranje, rood, bruin en zwart. Het is een uiterst geconcentreerde manier van werken, introspectief en meditatief, om het meest kwetsbare te verbeelden: innerlijke vrijheid, twijfel, stilte.

De eerste bewoner van Celleno die zich liet zien in de stilte, was Egidio, buurman en schaapherder. De eerste ochtend om kwart over acht verscheen hij met zijn kudde in de wei onder ons slaapkamerraam. Met een enkel woord en gebaar stuurde hij de schapen het dal in, de beek over, waar de honden de leiding overnamen

tot het eind van de middag. Dan kwam de kudde als vanzelf weer naast het huis opdagen. Het was onze kennismaking met de dagelijkse routine in en rond Celleno. In het dorp zelf kwamen we vooral voor de kleine, dagelijkse boodschappen. Alles was er: bakker, slager, drogist, kruidenier, minisupermarkt, tankstation. Druk was het er nooit. Kleine bedrijfjes met een beperkte klantenkring. Zoals vaak op het eenvoudige, vergrijzende platteland, ver van de stad en de grote toeristenstromen, moet het ook hier voor veel kleine zelfstandigen een zorgelijk bestaan zijn. Dat lieten ze zelden zien. Integendeel, iedereen was uiterst vriendelijk en behulpzaam. Probleem was natuurlijk de taal. Wij spreken maar een half woordje Italiaans. Maar met handen en voeten en een glimlach verstonden we elkaar aardig. Uitzondering was het café San Rocco, in het oudste deel van het dorp, vlakbij het kasteel. Andrea, de eigenaar, sprak goed Engels. Hij had een universitaire studie achter de rug. Maar om aan een baan te komen, moet je in Italië kennelijk meer hebben dan een goed stel hersens. Kruiwagens zijn belangrijk, contacten in de juiste kringen, een familie met geld en macht. Reden waarom veel jongeren na hun studie vertrekken naar het buitenland om daar een bestaan op te bouwen. Andrea bleef, nam het café over, en maakte er een plezierige en goed lopende zaak van, met een paar leeftijdsgenoten achter de toog en zijn moeder in de keuken. Voor ons werd San Rocco al snel een belangrijke plek, voor koffie, een glaasje, en vooral voor vragen die we in ons beperkte Italiaans elders moeilijk duidelijk konden maken.

We hebben er een hilarische avond beleefd. We schreven in voor het speciale menu op paaszaterdag. Toen we rond acht uur binnenstapten, waren we de eerste gasten. De televisie stond aan, sport. Tegen de tijd dat het voorgerecht op tafel kwam, werd het snel gezellig druk. Wat heet, binnen de kortste keren zat het café stampvol. Vooral jongeren, klaar met het werk in de steden in de buurt, terug in het dorp voor het paasweekend. Zij kwamen niet voor het eten, maar voor het voetbal, live Juventus tegen Milan. Iedereen leefde luidkeels mee, favoriet Milan aanmoedigend, maar Juve won. Drama op het veld én in het café. Maar vooral heel veel lachen! En wij heerlijk aan het eten!

Als voorbereiding op ons verblijf in Celleno, hadden we ons verdiept in de geschiedenis en cultuur van de Etrusken. De eerste stad die we bezochten met een Etruskisch verleden, was Orvieto, gebouwd boven op een tufstenen plateau, zoals veel steden en dorpen in dit deel van Italië. In het archeologische museum Palazzo Faina bewonderden we de opgegraven schatten van de Etrusken. Tegenover dat museum staat de wereldberoemde kathedraal, de Duomo. Ze is het toonbeeld van de middeleeuwse pracht en praal van het Italië dat door de katholieke kerk en de pausen werd geregeerd. Tegen het schip van de kerk in Romaanse stijl, werd een gotische voorgevel gebouwd, die zo uitbundig is aangekleed met beelden en mozaïeken dat je alleen al daarop dagen, zo niet een leven lang zou kunnen studeren.

Getroffen werd ik vooral door de vier enorme fresco's in de kerk die het laatste oordeel verbeelden. Meesterwerk van de Toscaanse schilder Luca Signorelli, bijgestaan door onder anderen Fra Angelico. Prachtig en gruwelijk tegelijk. Christus die het laatste oordeel velt, waarna de uitverkorenen door engelen naar het paradijs worden geleid en de verdoemden zonder pardon worden verjaagd naar de hel. Of de wederopstanding van de doden, die letterlijk uit de aarde komen gekropen waarin ze waren begraven.

Na Orvieto hebben we ook andere plaatsen bezocht waar de rijkdom van het Etruskisch verleden is te bewonderen. De necropolis van Cerveteri, een 'stad' met straten en pleinen rond enorme koepelvormige graftomben. De dodenstad van Tarquinia, volledig onder de grond gebouwd, met prachtig beschilderde grafkelders die een tipje van de sluier oplichten van het leven van de Etruskische gegoede burgerij. En Tuscania, Etruskische stad bij uitstek. We zagen sarcofagen met daarop beelden van vrouwen in vol ornaat. Het zegt waarschijnlijk iets over de 'geëmancipeerde' positie van vrouwen binnen de heersende klasse van de Etruskische samenleving. Rond Tuscania zijn kennelijk zoveel sarcofagen gevonden, dat een deel ervan achteloos op de stadsmuren is neergezet en tegen de gevel van de kerk van San Pietro. Aan die gevel ook een marmeren plaquette met het gedicht 'Tuscania muta' van Luigi Pasquarelli, 'Tuscania is verstomd'. Hij schreef het na de aardbeving die de stad trof in 1971 en die tientallen inwoners het leven kostte. 'Nel sole velate', zo begint het gedicht, 'Onder de versluisde zon'.

Voordat we begonnen als Artist in Residence, hadden we in Zeeland afspraken gemaakt om de resultaten ervan te exposeren in Panorama Walcheren in Vlissingen. In september openden we er de tentoonstelling 'stilte, tijd'. Met de 'woordbeelden' van Hetty, op papier en in ijzerdraad. Met houtskooltekeningen van mij en pagina's uit het 'wolkendagboek'. En met foto's van ons werk dat in Casa Amenta Maria is achtergebleven. Voor een groot deel zullen het ook de werken zijn die ik tijdens Incontro 2020 zal laten zien. Maar ik wil ook ruimte houden om nieuw werk te tonen. Onze openingstoespraak van de expositie in Vlissingen eindigde met de zin: De werken op deze tentoonstelling "konden ontstaan in de luxe van het leven in de stilte van het Italiaanse platteland, een luxe die welbeschouwd geen overdaad was maar onontbeerlijk om onze verwondering en verbeelding een kans te geven."

Als ik de inwoners van Celleno iets zou willen laten zien, of hen iets zou willen zeggen, dan is het dit. De stilte van het weidse, ruige landschap van hun wereld, is een rijkdom die niet in geld is uit te drukken. Een bron van tijdloze vrijheid en inspiratie, kostbaar als het leven zelf. Een plek onder de wolken die je om zijn rust en eenvoud aanzet tot bezinning. Zoals ik schreef in mijn wolkendagboek: '8.4.2018: Wolken die met je afdalen in de tijd die je was, de tijd die je bent, continuüm waarin alles besloten ligt: herkomst, herinnering, geluk, weemoed, verlangen.'

9. Interview Marinus van Dijke

AIR in CAM, Celleno
Maart- april 2009

Door de klimaatverandering wordt in mijn land de dreiging groter dat de zee over het land stroomt. In Celleno is het net andersom: daar wordt door de klimaatverandering de dreiging groter dat het land in de zee stroomt...

Als ik met Google Earth boven Celleno zweef dan zie ik rechts van Celleno een klein lichtblauw vlakje; het zwembad van CAM. Vervolgens zie ik onderaan de steile hellingen de donkere strengen van bomen die langs beken staan. Ze zijn niet echt zichtbaar zo onder het loof van de bomen maar zij zijn wel de makers van dit steile reliëf landschap.

Op het moment ben ik erg bezig met de stroomgebieden van beken die het landschap bepalen. Als kunstenaar werk ik graag met geografische gegevens; hoe is het landschap gevormd en hoe vormt het landschap de mensen? Ik ben nu aan het uitzoeken waar de beken en stromen in Celleno lopen. Hoe ze in het verleden stroomden en wat de consequenties van de klimaatsverandering voor dit gebied kunnen zijn. Ik heb er een tekening en een aantal aquarellen van gemaakt die ik op Incontro 2020 ga laten zien.

Het stroomgebied van de beken rond Celleno bij natte en droge periodes.

In het Italiaans worden kleine beken sloten genoemd zoals bij ons de kleine kanalen sloten genoemd worden. Mooi is te zien dat het patroon van de sloten in Celleno en van die in mijn omgeving nogal verschillen.

De twee soorten slootpatronen zijn in verhouding afgebeeld. Er zijn eigenlijk twee beken of stroompjes, die rondom het dorp lopen dan bij elkaar komen en met andere stromen samen later in de Tiber uitmonden. Ik hoorde dat er ook nog watervallen in de omgeving te vinden zijn. Veel mensen hebben geen idee waar al die beken lopen, omdat ze vaak ook nauwelijks zichtbaar zijn.

In 2009 zijn teja, mijn vrouw, en ik vooral op ontdekkingsstocht geweest vanuit CAM. We hebben veel gewandeld in het coulisselandschap. Als ik in het huis op die schuine kant van de helling was, voelde ik me als een kapitein op het schip van CAM. De wisselende luchten en belichting veranderen het landschap telkens zo, dat het als het ware heel langzaam aan ons voorbij trok. Iedere ochtend was het de vraag: wat is er vandaag zichtbaar en wat gaat er nu weer gebeuren?

Het is daar net alsof iedereen op zijn eigen bergje zit, niet zover van elkaar - de geluiden vertellen je dat je niet ver van elkaar af bent - maar als je dan naar elkaar toegaat is het een heel eind lopen. Dat geldt ook voor de dorpen in de verte. Het zijn eigenlijk allemaal eilandjes van tufsteen.

Toen ik in 1978 afgestudeerd was aan de kunstacademie heb ik een reisbeurs gekregen om naar Italië te gaan. Ik heb 7 maanden in Siena gewoond en ben met de trein de hele kust van Italië langs gereisd. Het viel me op dat er altijd parken zijn tussen de zee en het dorp of het stadje aan de zee. Ik maakte plattegronden van die parken. Net zoals ik later plattegronden van de duinen in Zeeland maakte en nu plattegronden van beken maak. De beek leidt je door het landschap en uiteindelijk wordt het een soort persoonlijkheid.

Tijdens Incontro 2020 laat ik waarschijnlijk een film zien over mijn onderzoek naar het stroomgebied van de beken in Celleno, dat in 2009 begon. Als beeldend kunstenaar geef ik mijn onderzoek voornamelijk in beeld weer.

Ik zal ook wat kunstenaarsboeken meenemen die ik in Celleno maakte van o.a. de vormen waarin de schapen zich verplaatsen op de hellingen tegenover CAM, de schaduwen die samen met hun olijfbomen grillige vormen zijn en de neerslag van mijn zweeten door van de heuvels op en af te rennen.

Het is Work in Progress met nog veel open vragen.

Heel graag kom ik in contact met mensen die me meer kunnen vertellen over het stroomgebied van de beken. Ik ben van plan weer een AIRverblijf aan te vragen in CAM om verder onderzoek te doen, te ontdekken en het landschap fysiek te ervaren. En ik vraag iedereen die er wat meer over weet (namen van beken en paden van vroeger en van nu, verbindingen tussen dorpen) naar de tentoonstelling te komen en verheug me op die ontmoetingen.

10. Interview Lenny Schröder

AIR in CAM, Celleno: voorjaar 2014 en nazomer 2015

De kleuren van Celleno vond ik in een winkel in Montefiascone.

Van mijn vader leerde ik over kleur. Hij was een meester-schilder. De werking van de kleur en het licht. Zonder licht geen kleur. Ik werk met zes kleuren: drie warme en drie koude dus, twee x geel, twee x rood en twee blauw. Die kun je als een alchemist tot substanties van brandend vuur of ijselijke kilte mengen, tot ruimte of zwaarte.

Je vraagt naar de kleur van Italië. Kijk, kleur heeft een ruimtelijke functie en het vertegenwoordigt licht. Vanuit deze gedachte is er overal een andere kleurervaring. Om erachter te komen wat de kleur van Italië is, zou je kunnen kijken naar de schilders en dan zie je dat er in Italië veel fresco's geschilderd zijn waarin de pigmenten direct een verbinding aangaan met de kalk en daardoor een bijzondere lichtwerking hebben. De Hollandse schilderijen zijn opgebouwd met olie. Natuurlijk is er ook het verschil van landschap en de andere luchten. Voor mij biedt Italië zo'n groot palet aan kleuren. Ze zijn ieder in hun eigen materie van evenveel waarde voor mij.

Twee keer ben ik voor een werkperiode naar Celleno geweest. De eerste keer was in het voorjaar van 2014. Na een lange tocht met de auto vanuit Almere (NI), was ik vooral blij dat ik het gevonden had, het schemerde al en de muur van het klooster was een geruststellend aanknopingspunt. Daarna viel vooral het kasteel op met zijn spannende silhouet.

Ik vond het best spannend of ik goed in CAM zou kunnen werken. Ik wilde eerst een beetje begrijpen waar ik was. Dus ging ik naar de slager, dronk koffie tussen de oude mannen, kocht mijn kaas etc. in de kleine supermarkt, ging naar de markt in het dorp. De eerste dagen waren vooral wennen: aan de plek, het huis met zijn geluiden maar ook de rust en de stilte met dat indringende landschap. Als ik terugdenk is het in eerste instantie het uitzicht vanuit het huis als de zon opkomt wat voor mij een geliefde ochtendplek werd. Met de groet en de lach van de schapenherder zonder enige verdere conversatie. Het ritueel iedere ochtend van de schapen die zich als een grote wollen vacht verspreidden over het golvende landschap tegenover mij tot er alleen nog maar stipjes, beweeglijke vlekjes waren.

Ik werkte veel in en om het huis, ging naar het dorp en bezocht de dorpen in de omgeving: o.a. Bagnoregio en zijn Città che muore, Montecalvello, San Michele en Civitello d'Agliano.

Ik richtte mijn werkplek in en pakte mijn spullen uit; tekenmateriaal, houtskool en schilderspullen. Toch was ik van plan om juist te kijken wat voor materiaal ik tegen zou komen. De kleuren van Celleno vond ik in een winkel in Montefiascone, Italiaanse kleuren: siena, muisgrijs en opaalgeel maar ook kobaltblauw en transparante lichte magenta. Ik kocht Fabrianopapier en maakte notities, kleine schetsen van een prachtig blauwgroen geschakeerd hagedisje, er ontstonden kleine landschapsjes in verf en potlood, houtskool en krijt.

Monica Carello en Rosario Formicola van Aqua Rubra waren ontzettend belangrijk voor mij. Met Rosario werkte ik aan een glaskunstwerk. Ze hielpen me. Ik werd uitgenodigd om een keer te komen eten, zocht Rosario op in Viterbo omdat ik met hem samenwerkte aan een glaskunstobject en verdwaalde in Quartiere di San Pellegrino bij het Palazzo dei Papi.

De tweede periode was in de nazomer van 2015.

In de eerste week kreeg ik flinke autopech. Ben ontzettend goed geholpen door Rosario en de ANWB uit Nederland. De auto stond in de garage in Celleno. Dus ik alleen maar lopen, natte noten eten en alle kleine wilde tuintjes zien, waar in de ochtend gewerkt werd. Ik heb alle onderweg leren kennen. Nadat de auto gerepareerd was, heb ik tochten gemaakt naar wonderlijke plekken met oude muren, oude tuinen met monsters, kathedralen. Naar de zaterdagmarkt in Tuscania en Bolsenamer gereden, een namiddags wijntje drinken in Montefiascone. Na de ontmoeting met Leonarda da Vinci in het prachtige boek in de bibliotheek in CAM, zag ik het landschap en het licht door zijn ogen.

Ik heb veel gezien en bekeken; kerken, kastelen, musea, pleinen en bezocht de tuin van de monsters: Bomarzo. Bij Orvieto speurde ik naar Etruskische sporen in het landschap. Daar zag ik ook de stad met zijn indrukwekkende Duomo in de romaanse stijl met het strenge van de zwart en wit strepen dat zo prachtig is doorgevoerd en dacht daarbij direct aan de kunstenaar SolLeWitt. Hij heeft dit gezien! Omdat hij een periode woonde en werkte in Italië zocht ik naar zijn studio en heb het atelier gevonden in Spoleto. Jammer genoeg was het niet geopend in oktober. Veel indrukken heb ik opgedaan en ik heb ook flink gewerkt in een vast ritme maar... zelfs na de tweede periode was er veel wat pas langzaam in het atelier in Nederland een voedingsbodem gaf. Als ik nu de aantekeningen en schetsen zie, dan zijn daar heel veel landschapservaringen bij waar ik nog mee door wil gaan. De eerste schilderijen en nieuw kleurrijk glaswerk liet ik pas zien in 2019.

Nu kom ik deze zomer meedoen met Incontro 2020. Graag zou ik een serie notitie/tekenboekjes in een vitrine leggen. En een verstilde wand maken 'in situ' met geschilderde iriserende cirkels en daarin keramische objecten in kleur en bronzen objecten in een maatvoering volgens de Fibonacci sequens. Het werk past zich qua maatvoering ter plekke aan.

11. Interview Janpeter Muilwijk

AIR in CAM, Celleno
 Voorjaar 2011
 Voorjaar 2019

De lammeren van Egideo en Sergio komen ook op mijn tapijten aangehuppeld.

De tweede keer dat ik in CAM Celleno ben gaan werken is de meest intense werkperiode uit mijn loopbaan geweest. Ik werkte in een groot geluk. De zelfverkozen eenzaamheid hielp me om tot diepe concentratie te komen. Ik werkte 6 lange dagen per week en maakte de 7e dag steeds een reisje naar de kunstschaten in de omgeving. Het is ingewikkeld én simpel om uit te leggen hoe dat kon, na de dood van Mattia, ons oudste kind. Maar kijk, ik wéét dat het goed met haar is, in de verborgenheid waar zij is, en daarom kan ik het geluk volop ervaren.

Mijn vroege ochtendwandelingen leerden mij de directe omgeving nog veel beter te kennen. De verbondenheid met de natuur ervaarde ik als nooit tevoren en die inspiratie werd zichtbaar in de ontwerpen.

Twee keer ben ik als Artist in Residence in Celleno geweest. De eerste keer in 2011, ik was 50 jaar en ik had een opdracht gekregen die ik op mijn eigen atelier maar niet voor elkaar kreeg: een wandtapijt voor de grote Abdijkerk in Middelburg, Nederland. In Celleno moest het gaan gebeuren, in deze 3 maanden zou ik het grootste werk dat ik tot dan toe gemaakt had, gaan uitvoeren.

De tweede keer was acht jaar later. Ik was in een ander leven beland, na de dood van Mattia, en 3,5 jaar daarna ging ik in Celleno weer ruim 2 maanden werken aan ontwerpen voor nieuwe wandtapijten.

De sfeer van het huis en de grond eromheen, zijn zo in orde dat ik me er direct goed voelde. Wat me niet beviel, veranderde ik, wetende dat dit me niet kwalijk werd genomen. Het leven in deze relatief afgezonderde plek maakte het voor mij een vrijplaats van waaruit nieuwe beelden konden gaan stromen.

De eerste keer zat er druk op de ketel. Het was een ingewikkelde klus. Groter, en in een voor mij vrij onbekende techniek; het weven. Het lukte. Alles in Celleno was stimulerend en de tekeningen kwamen af - ze pasten ook precies in de grote ruimte van het huis, zodat ik ze van bovenaf, ik ging op de trap staan, eens in de zoveel tijd als geheel kon beoordelen. Dan legde ik ze neer op de grond in de hal en de keuken. Het 11 meter hoge tapijt kwam er. Een jaar later hing het geweven in

de Abdijkerk. Maanden heeft het geduurd om de tekeningen te maken en na 100 weefproefstroken werd het tapijt in drie dagen geweven in het TextielLab van Tilburg. Daarna werd er vier maanden lang met handborduursel van een grote groep mensen aan gewerkt.

De tweede keer, in 2019, wilde ik heel graag weer naar Celleno om een serie nieuwe tapijten te ontwerpen. Dit keer was ik er iets later in het seizoen (maart en april). Mijn intentie was om 4 wandtapijten te ontwerpen over het leven. De ideeën daarvoor had ik in de voorafgaande jaren steeds beschreven, maar ik kwam er niet uit waar deze serie écht over zou moeten gaan. Ik heb vier tapijten ontworpen: Adam zwemt, Verrijzenis, Vergezicht en Wonderful. De tapijten zijn in de zomer van 2019 geweven in Nederland.

Terugkijkend zie ik dat de kleuren van het huis en het interieur, in het werk terecht zijn gekomen. Het uitzicht in de vroege ochtend vanaf het Franse balkonnetje in de slaapkamer is letterlijk vertaald in het werk 'Vergezicht'. De schapen en lammeren van Egideo en Sergio waren al op het tapijt voor de Abdijkerk verschenen, ook op het tapijt 'Verrijzenis' komt een van hun lammeren aangehuppeld. Het everzwijn op dit tapijt heb ik in de nabije bosjes ontmoet, ik schrok enorm toen ik opeens oog in oog met het dier stond. De irissen en de bloesems zijn rechtstreeks overgenomen uit de omgeving van Celleno. Het gerande landschap en de gelaagde luchten en allerlei andere details uit de omgeving vonden hun weg naar mijn werk.

Ik woon in Middelburg, in de provincie Zeeland in het zuiden van Nederland, vlakbij de zee. Het is best een lange reis naar Celleno. De laadruimte van mijn auto was bij beide werkreizen goed gevuld. De dag van aankomst heb ik geschoven met het meubilair en mijn atelier ingericht, in het hoge deel van de ruimte, naast de trap. Ik heb de tekentafel in elkaar gezet, de voorraad papier boven op de grote kamer uitgesteld, de verlichting opgehangen, een stoel bij de deuren naast de kachel gezet, een grote tafel naar de rechterkant van de tekentafel gesleept om mijn boeken en materialen neer te leggen. Ik had mijn werkboek met schetsen van thuis meegebracht en ben vanaf dag 1 gaan schrijven in een nieuw werkboek. Daarin vertelde ik over mijn ervaringen en ontwikkelden zich de vragen en ideeën van waaruit de beelden ontstonden. Iedere dag nam ik tijd voor een lange wandeling. De eerste weken in de namiddagen, en toen het vroeger licht werd, vanaf zonsopgang. Daarna een ontbijt, terwijl de schapen langs het huis door Sergio of Egideo het dal in werden gestuurd.

Bij de eerste reis maakte ik een bijna dagelijkse gang naar de bar in Celleno Vecchio, om even onder de mensen te zijn en mijn mail te checken. Bij de tweede reis ging ik alleen nog voor de boodschappen en de wekelijkse excursie, met de auto op pad. De mail kon ik nu op mijn telefoon ontvangen.

In 2011 wisselde ik het werk nog wel af met tuinieren, in 2019 had ik daar geen tijd voor en zat ik zo diep in mijn werk dat het zelfs 's nachts gewoon doorging in mijn dromen. Aan het begin van de middag kookte ik een eenvoudige Italiaanse maaltijd, verdeelde die over 4 borden zodat ik voor twee dagen iets lekkers te eten had. Bij mijn aankomst in 2011 deed de verwarming het niet goed, dat bracht mij gelijk bij Monica en Rosario die mij hielpen dit probleem op te lossen. Mijn dagelijkse bar-uur bracht mij ook in contact met de plaatselijke bevolking, net als de boodschappes in de plaatselijke supermarkt dat deden. Met de vrienden van Monica kreeg ik wat meer contact, ik werd uitgenodigd voor etentjes en vroeg de vrienden ook bij mij te eten en toonde hen mijn werk.

Voor het Kersenbloesemfeest op de heuvel werd ik ook uitgenodigd, het was van een grote schoonheid.

In 2019 was er minder contact met de buitenwereld op een paar bezoeken van en aan Monica en de 'praatjes' met Egideo, Anna-Maria en Mikaël na. Ik had mezelf wat te veel werk op de hals gehaald en wilde dat graag afmaken. Wel maakte ik elke zondag een excursie. Allereerst wilde ik graag mijn geliefde Giotto weer zien in Assisi. De invloed van de Italiaanse middeleeuwse- en renaissanceschilders is altijd groot geweest op mijn werk. Ook het Interbellum is een periode die ik graag in de Italiaanse kunst bekijk. Tijdens mijn laatste reis ben ik ook speciaal naar tapijten gaan kijken bijvoorbeeld in de Vaticaanse musea in Rome.

In 2019 sprak ik Lorenzo, de zoon van Enrico Castellani die in 2011 nog op de burcht woonde en werkte. Hij kwam bij mij op bezoek terwijl Dieuwke en Aad er ook waren. Met Monica en Rosario had ik zowel in 2011 als in 2019 regelmatig contact, ook over het werk. Jammer dat Rosario in 2019 niet meer in Celleno was. In Rome had ik contact met de cultureel attaché van de Nederlandse ambassade. Deze kwam mij in 2011 ook in Celleno opzoeken. Verder kwam mijn galeriehouder uit Nederland, Jacoba Wijk, in 2011 logeren samen met de kunstenaar Maria van Kesteren. In 2019 lukte dat helaas niet. Verder waren er legio gestorven kunstenaars aan wier werk ik mij heb vergaapt en waarvan ik soms letterlijke citaten in mijn werk heb gebruikt. De Christuskop in de scene 'Druivenoogst' in het grote tapijt voor de Abdijkerk, heb ik van Fra Angelico uit de Duomo van Orvieto geleend. De reliëfs op het front van deze kerk heb ik gebruikt voor 'Adam zwemt'. De voeten van de balancerende jongen en de dode in De strenge bittere dood, komen van Giotto. Enzovoorts.

In Italië luisterde ik naar de grappige cdcollectie die in CAM aanwezig is en heb ik steeds uit volle borst meegezongen, dat was heerlijk. Ik nam zelf mijn favoriete componisten (o.a.) Arvo Part, Douwe Eisenga, Benjamin Britten, Olivier Messiaen en dat soort serieuze jongens mee. De spirituele lading daarvan spreekt me aan. Maar daar in CAM werkte het uitgelaten aardse eigenlijk beter... die afwisseling was eigenlijk wel goed.

Mijn lievelingskleur is blauw. Bij Italië passen de kleuren van het huis CAM, het olijfgroen, de Siena- steenrode vloer, de okers van de aarde en de buitenmuren. Het irisblauw en de bonte aprilbloemkleuren passen ook allemaal bij Celleno. Maar ... zoals ik Italië nu tweemaal langdurig in de winter en het vroege voorjaar heb meegemaakt, past daar ook het vergrijsde struikgewas, het kale okerleurige land en de blauwige nevels van het uitzicht bij. Het roze en paars van het ochtendgloren en de ongelooflijke zonsondergangen in de weidsheid van het Tiberdal. Ja... hmm... als ik er nu zo aan terugdenk: het mimosageel van de boom slaat natuurlijk alles!

Beide werkperiodes zijn bijzonder geslaagd. Het grote tapijt in de Abdijkerk heeft veel positieve gevolgen gehad voor mijn werk en de belangstelling daarvoor. Dit grote project heeft veel publiciteit gehad en wordt beschreven in boeken en tijdschriften. De serie tapijten van 2019 heb ik in de tentoonstelling 'Vergezicht' bij Jan van Hoof Galerie in den Bosch en op PAN Amsterdam getoond. Drie van de vier ontwerptekeningen hebben hun weg naar klanten gevonden. De tapijten ga ik in de komende tijd vaker tonen op allerlei plekken.

AIR in Celleno zijn, bracht mij bij mijn diepste zelf. Het werk dat ik in deze omstandigheden in dit huis kon maken, gaat voorbij de trots naar dankbaar geluk.

12. Interview Elizabeth de Vaal

AIR CAM oktober 2019

Bovengronds en Ondergronds zijn het thema van deze drie weken geworden.

Boven- gronds in Casa Amenta Maria zwemmen, buiten eten en vergezichten. Ondergronds de necropolissen, verbergen en afscheid nemen.

Het was even zoeken maar toen we CAM hadden gevonden, het huis zagen, het uitzicht en het zwembad... heerlijk. In de slaapkamer was het bed prachtig opgemaakt op het bed waren ro- zenblaadjes gestrooid en van handdoeken twee zwanen gevouwen, zo mooi, zo welkom.

Dieuwke heb ik ontmoet op een verjaardagsfeest en na een enthousiast gesprek over de kun- stenaars die wij gezamenlijk kenden nodigde zij mij uit om naar Celleno te komen.

Dat leek me erg fijn, ik ben gek op de Etruskische geschiedenis in die omgeving en alles wat daarbij hoort. We zijn drie weken in CAM geweest hebben genoten van een prachtig uitzicht en de Borgo van Celleno Vecchia is erg mooi. Een oud kruip- door-sluip-door plaatsje.

Mijn echtgenoot Arie en ik hebben in Hongarije een Artist in Residence én een wijn- gaard, een druk bestaan. De oogst van 2019 zat net in het vat toen we in oktober naar Celleno ver- trokken. Op de eerste dag maakten we de wandeling omhoog naar de Borgo. Helaas, het ijs was uitverkocht.

Om de dag gingen we op stap en hebben veel gezien van de omringende plaat- sen en vooral de Etruskische Necropolissen en musea. De andere dagen werden gevuld met lezen over de geschiedenis van de omgeving en plannen waar ons bezoek de dag erop naar toe zou gaan en elke dag hebben we gezwommen. Arie heeft alle dagen het zwembad ontdaan van stof en bla- deren we hadden geluk dat het zo laat in het seizoen nog heerlijk weer was.

Bovengronds en Ondergronds zijn het thema van deze drie weken geworden. Bovengronds CAM, het heden, zichtbaar, zwemmen, zon, water, buiten eten.

Ondergronds de necropolis- sen, duister, aarde, verbergen en afscheid nemen, het verleden.

Het was oktober, er waren heldere nachtelijke vergezichten maar ook veel mist die

opkwam en de verte verborg. Mijn lievelingskleuren zijn paars, violet, aubergine. Dit in tegenstelling tot de kleuren van CAM dat zijn het oranje van de zonsondergang, het wit van de ochtend- mist, het blauw van de lucht en het turquoise van het water in het zwembad. Daar hoor ik dan stilte bij en het geklingel van de schapenbellen.

Het verblijf in de AIR en alle ervaringen in Italië hebben tot nieuw werk bij terugkomst geleid.

Tijdens mijn verblijf in Celleno ben ik iets gaan doen wat ik nog nooit gedaan had nl. met vilt werken. Op de markt in Hongarije had ik kleine oude handgemaakte viltten voorwerpen gevonden in de vorm van een plat vaasje/amfoor. Vroeger werden ze cadeau gegeven. Vaak zijn daar namen op geborduurd als een soort afzender en met goede wensen. Dit vormde de aanleiding om de contour van de auto als uitgangspunt te nemen om in vilt te maken. De contour van de auto is een oude liefde die ik graag koester.

Terug uit Italië ben ik begonnen aan een nieuwe reeks kleine werken, gouache/potlood/inkt/ op papier, niet groter dan 35x27cm.

Meestal werk ik in series naar aanleiding van een voor mij ingrijpende gebeurtenis. De gebeurtenis zelf blijft buiten beeld. Dat heeft geen belang voor het werk. Het voorval is de trigger, een zoektocht om een alles omvattend werk te maken. De zoektocht is het proces, de serie werken: de neerslag. Hier zie je een van de gouaches.

Ik werk aan meerdere tegelijk en na verloop van tijd spitst het zich toe, deze zijn nu klaar. Het zijn Hongaarse huizen met een Italiaanse achtergrond.

Waarom het Hongaarse huizen zijn? De gevels van die huizen droeg ik in herinnering met mij mee.

De achtergrond van deze gouache is het uitzicht vanuit CAM. Alle andere gouaches zijn nu nog, maar misschien is dat niet blijvend, zonder landschap.

Op het festival Incontro 2020 laat ik een aantal gouaches zien die een uitwerking zijn van de ervaringen in CAM Italië 2019, huizen, landschappen en interieurs, een boven- en een onderwereld.

13. Interview Anne-Marie van Sprang

Maart/ april 2020 AIR CAM Celleno

Van het lichaam naar de einder.

In 2019 werd ik uitgedaagd om een aanvraag in te dienen voor een residentie in Air CAM te Celleno in Italië. Ik ben me gaan oriënteren op de plek en omgeving; de rijke cultuur van de Etrusken kende ik nauwelijks. Hoe meer ik erover ontdekte hoe vreemder het werd dat dit zolang een bijna blinde vlek voor me is geweest. Van alles ben ik gaan verzamelen, lenen en lezen over de Etrusken. Hun beelden met de fascinerende overgangen van stevige volumes naar fragiele essentiële details, zoals in een bronzen vrouwenfiguur uit 550 v.C. te zien is, hoe de vrouw haar rokken wat optilt. Zulke subtiele overgangen zijn ook te zien in het zwarte vaatwerk, op de muurtekeningen met de karakteristieke vormen, de verfijning en de uitgewerkte details. Geweldig! Ik was ervan overtuigd hierover nog veel van en over te kunnen leren. Vooral als ik de bouwwerken en de beelden in hun context zou kunnen zien en ervaren...

Het zou heel anders gaan. Vaak kwam de gedachte aan het motto van de Biënnale van Venetië 2019 bij me op: “May You Live In Interesting Times”.

Half februari 2020 gingen mijn vriend Victor en ik op pad. Onderweg wilden we vooral veel Etrusken in musea en grafmonumenten ontmoeten. We gaan eerst langs vrienden in Frankrijk, daarna richting Italië. De coronapandemie “kennen” wij dan als iets van China. Toevallig stoppen we niet in Noord-Italië. We bezoeken het MIC Faenza (provincie Ravenna) waar ik ben geselecteerd voor een groepsexpositie (inmiddels uitgesteld naar 2021). In Florence (23 februari) zien wij voor het eerst mensen met mondkapjes. Er waren inmiddels veel besmettingen in Noord-Italië. Op 25 februari bezoeken we Orvieto, daarna het Museo Archeologico Nazionale in Tarquinia plus de vele graven met muurschilderingen aldaar, het archeologisch museum in Civitavecchia en het Etruskisch museum in Tuscania. De 28e februari komen wij in Celleno aan, en worden vorstelijk ontvangen door Dieuwke en Aad en, verrassing, ook Judith; Noord-Italië heeft net de scholen gesloten, zij zit bij Triëst op school en is per trein naar haar ouders gekomen.

Op 29 februari, startte ik met het maken en inrichten van een atelier. Victor zou daarbij helpen en na ongeveer een week weer terug naar huis gaan, maar zou hij weer terug kunnen komen mocht dat nodig zijn?

Italië nam steeds meer maatregelen. Moet je alléén in Celleno blijven, in een zo snel veranderende “onbekende” wereld?

Victor bleef.

Direct achter de ingang van CAM, bij de openslaande deuren, creëer ik een lege plek naast de trap waar de ruimte reikt tot het plafond. (Fijn veel ruimte boven het hoofd). Ik bekleed de vloer met stukken karton en de muur onder de trap achter de waspan met papier, zodat ik onbekommerd kan boetseren. In de nu verder overvolle studeerkamer staan lege tafels voor het raam, om te tekenen en geconcentreerd te lezen met enkel het uitzicht op het landschap. Ik kan aan het werk, mijn ogen en oren spitsen!

Dat de Etrusken hier met hun uitzonderlijke verrijkende culturen hebben gewoond, geleefd, gereisd en beelden hebben gemaakt, heel fascinerend!

Ik was van plan mij verder te gaan concentreren op de rijke geschiedenis en de sporen van de Etrusken. Maar nadat op 8 maart in Viterbo het Etruskisch museum gesloten bleek, realiseerde ik me dat alles anders moest.

Wij zitten op een fantastische plek, materiaal om beelden te maken heb ik uiteraard bij me, dus ik richt mij op wat wél kan. En besluit om mij te laten inspireren door de directe omgeving met het coulisselandschap en het zicht op de Tibervallei plus de snel veranderende wereld.

Wat me opviel was dat de geluiden in de vallei in eerste instantie moeilijk traceerbaar waren. Het geluid “gedroeg” zich geheel anders dan ik ken, wonend en werkend in een meer stedelijke omgeving, omgeven door stenen van gebakken klei.

Nu hoor ik het vogelgezang (zie ze niet) als water en kleine kabbelende geluiden een gevarieerd concert veroorzaken, geen vogel voert de boventoon alsof er is afgesproken: we doen het met z'n allen, “wij stromen”.

Dan hoorde je landbouwwerktuigen maar zag ze niet, hoorde je blaffende honden maar zag ze niet of er was iemand aan het zingen of fluiten, ergens heel dichtbij, zo leek het, maar je zag niemand. Er waren beierende klokken, kwam het uit Roccalvecce of uit Celleno? Iedere dag rond negen uur 's ochtends hoorde ik de schaapskudde van Egidio en Sergio, die de kleeerhangers in de kasten deed bewegen en het bijzettafeltje naast het bureau deed rammelen, als ze de andere kant opgingen om te grazen. Door de dag heen zorgden de schapen voor een mooi, ijl, zacht geluid met de verschillend gevormde klinkende bellen die enkele schapen droegen. Soms wel vijftig meter lager, soms zichtbaar of hoorbaar, soms beide. Vanochtend om kwart over zeven ineens heel veel klokkengeluiden. Dacht meteen aan een aardschok, dat kan er nu echt niet bij. Maar de dieren reageerden, zo hoorde ik, als

gewoonlijk, terwijl die zoiets vaak veel eerder in het lijf merken dan wij.

Geluid is naar mijn idee een van de onderschatte beïnvloeders van ons welzijn, zowel positief als negatief. Daar ik merkte dat geluiden een sterke invloed hebben op mijn welzijn, leek het mij een idee om geluid te suggereren en de kwetsbaarheid en de kracht ervan te verbeelden. Eerder maakte ik bellen (met en zonder klepels van brons en porselein), drumstellen met geïmplodeerde trommels, bekkens en trapbekkens, een auto met toeters uit het dak. Ook in Celleno maakte ik beelden opgebouwd uit bellen, klokken en toeters. Toen ik een buurvrouw te hulp was geschoten kwam zij mij later een grote chocoladeklok brengen. Een katholieke paastraditie! Zo aten we ook nog klokken.

Op 10 maart moeten ook de winkels sluiten (behalve die voor levensmiddelen). Enkel korte wandelingen 200 meter in de directe omgeving van het huis (geldt ook in het buitengebied) zijn toegestaan. We vinden op 11 maart het formulier dat je moet invullen en bij je moet hebben. Wie ben je en wat ga je doen? Boodschappen doen mag wel. We lopen bijna dagelijks twee verschillende rondjes en doen dan boodschappen, het grote voordeel daarvan is, dat je het dan allemaal echt ziet veranderen. Gisteren zag ik bijvoorbeeld een bloeiende boom waarvan ik echt de idee had dat die op de heenweg anders was dan op de terugweg. Op 14 maart worden we in Celleno aangehouden door de politie. (Het eerste machogebeuren sinds we in Italië zijn.) Ik begrijp de ernst van de hele zaak, maar dit was wat vreemd, enfin, voor hen natuurlijk ook. We stonden net voor de supermarkt, konden daar nog wel boodschappen doen en daarna gingen we ook direct terug naar huis. Op het andere rondje, richting Roccalvecce is er minder kans dat we politie tegenkomen. Voor iedereen was de situatie nieuw, het voordeel voor ons was dat alles - een tijdelijke plek in een onbekend landschap, huis-atelier, land en taal - ook bedóeld nieuw was. Een nieuwe kans! Er moesten knoppen worden omgezet: naar buiten kijken, in de tuin zitten en kijken, het was niet vertrouwd maar een nieuwe mogelijkheid om (in) te zien. Actief blijven betekende rondjes in de tuin lopen en het landschap steeds anders zien en zien veranderen. Kilometers heb ik gemaakt, elke dag, en zodoende beleefd waar ik was.

15 maart: Vandaag, zondag, een“rust”dag. Heerlijk in de tuin. Nadenken. Het werken gaat heel traag maar er gebeurt wat (weet nog niet echt of het iets is). Lees nu D.H.Lawrence's 'Etruskisch testament' met waanzinnige lyrische omschrijvingen. Het is heel eigenzinnig, en geeft veel ruimte om je eigen gedachten “wijder” te maken, wat heel spannend is.

Een werkperiode kan ook resetten inhouden. Een pas op de plaats, inzoomen, tijd om manieren te zoeken om te kunnen werken aan dat wat mij belangrijk lijkt. Het herwaarderen van het persoonlijke tempo, geheel los van alle door andere bedachte vakken of hokken. Hoe kun je iets maken, iets bekijken met zo min mogelijk

vooroordelen? Hoe kun je nog onbevangen naar iets kijken, opnieuw leren zien? Victor voelt zich hier steeds beter, is heel huishoudelijk en doet dat ook met plezier. Hij vindt steeds weer klusjes om te doen. Ik hoop niet dat er iemand in de zomer dagelijks verse brandnetelthee wil drinken want brandnetels zijn lastig meer te vinden... En alle rozen zijn gesnoeid.

Wij genieten van het uitzicht, de tuin en het huis, het inzoomen waar ik altijd erg voor ben heeft nu wel een hele speciale betekenis gekregen. In de tuin zie je ook steeds meer, en we zien het groen worden, een deel van de rotswanden, waar toen wij kwamen de bomen wat grafische lijnen toonden, is nu een "zee" van verschillende kleuren groen en je ziet het veranderen.

Op 20 maart kwamen er strengere maatregelen: een totale "lockdown". Niemand mocht op straat komen, behalve één persoon per gezin, enkel voor het inkopen van voedsel of medische noodzaak of voor essentieel werk. Boodschappen doen moest in de eigen gemeente (met verplicht mondkapje op plus handschoenen aan en met de auto naar de winkel). Gelukkig was Victor er, hij deed de boodschappen, kocht een mondkapje bij de apotheek, kookte, miste zijn gitaar en begon aan een cursus Italiaans.

27 maart

Net de eerste hop gezien. Helemaal gelukkig.

De kuifmees bouwt zijn nest in de muur naast het raam waaruit ik kijk. De olean-der als voorsoorteerplaats om het nest in te gaan, eerst met enorme stukken veer, daarna met kleine porties voedsel. De putters in de cipressen. De eksters kras-sen en maken ruzie, zo lijkt het, in de pijnboom. En de hop roepend in de verte, maar gelukkig een paar keer geland in een boom in de tuin. De hop is in het echt nog veel mooier en fascinerender dan ik mij had voorgesteld. Een vogel die er zo verschillend uit kan zien, al naar gelang de gemoedstoestand met de verenkam op of neer en de zwart/ witte vleugels en staart, en dan toch in een open boom heel moeilijk te zien zijn, maar gelukkig maken ze ook geluid: een basaal "kop-op, kop-op!"

10 april: code rood in Celleno omdat er Covid 19 gevallen zijn in een van de bejaardenhuizen, volledige stilstand. Betonblokken en afzettingen op de toegangswegen, niemand de gemeente in of uit (uitgezonderd noodsituaties en leveranciers van levensmiddelen/ medicijnen). Intensieve controle op naleving van de lockdown. Het doordringen tot de kern is het meest wezenlijke van het persoonlijke kunstenaarschap en ook direct het meest confronterende van het vak. Ik sprak met mijzelf af te proberen 'het' zonder scrupules te laten stromen, beoordelen en kiezen komt later. Het was pittig, het wikken en wegen wat te doen en dan soms ineens een flow om iets te maken. Dat zijn bekende patronen. Toch verloopt het iedere keer anders, alsof je steeds overnieuw begint.

16 april

Sinds een paar dagen hebben wij nu ook handschoenen en een mondkapje voor mij. Victor kon er eentje kopen bij de farmacie. (Je wilt ook niet te opdringerig zijn in deze situatie). Hij ziet altijd politie maar ze laten hem met rust, hij zwaait, zij knikken als ze hem zien. Maar Victor vindt het prima om de boodschappen te doen (heel luxe voor mij). De supermarkt heeft ook heel goede groenten en fruit. Wij eten erg lekker. Victor gaat ook naar de winkel van Rita voor groenten en naar de slager (niet altijd want daar zijn vaak wachtrijen). Het afval wordt ook gewoon opgehaald. Ik loop rondjes om het zwembad, doe daarnaast ook Pilates wat echt heel fijn is. Iedere dag moet ik me ertoe zetten maar dan voel ik me beter, meer in evenwicht. Met al dat denken zit ik zo in mijn hoofd en door die dagelijkse oefeningen wordt mijn lichaam er als het ware bij gehaald.

Via 3-dimensionale beelden vragen proberen te stellen waarna er nieuwe vragen komen en weer nieuwe vragen enzovoort, enzovoort. Dat hield me bezig zoals het me altijd bezighoudt. Vragen die gaan over de kwetsbare details, die een seconde, minuut, uur of een maand kleuren. Details die voor mij niet in woorden te vatten zijn, maar wel een fascinerende bron vormen om beelden te maken. Hoe plaats in te nemen?

Heb in de kast het boek 'Het naakte leven' gevonden van Luigi Pirandello, geweldig, zag vandaag nog een boek van hem.

Ik was een tijd enorm aan het klooiën met mijn werk, ik was ontevreden er kwam te weinig uit, en werd steeds chagrijniger. Heel erg voor Victor, hij kan nu niet wegfietsen of zo. Heb de werktafels maar eens opgeruimd en mijzelf gedwongen op te schrijven wat ik heb gedaan. Het was helemaal niet weinig. Maar het blijft lastig om dat allemaal goed te zien.

Morgen een tekendag. Het geklooi eindelijk gekeerd, wat een enorm gedoe toch altijd, alsof ik steeds opnieuw begin. Afschuwelijk, maar toch het hoort het er heel erg bij!

Een algehele reset periode, ben verder aan het werk (niet op zondagen) en heb net (een uitgave van de HEMA!) Luigi Pirandello, "Het naakte leven" uit. Wat een fantastisch boek. Het is hier heerlijk qua temperatuur, vandaag in ligstoel wel met vest aan maar heerlijk. Antonio heeft ook de was buiten en is doende om het huis met soms energieke fluitmuziek gevormd door zijn lucht en de mond.

Ik lees nu Philipp Blom 'Een Italiaanse reis', ook heel interessant. Ondertussen gebeurt er al met al een heleboel.

Soms denk ik: ik had al die schatten uit de omgeving en die verder gelegen landschappen, die klauterwandelingen die ik wilde gaan maken, er toch helemaal niet bij kunnen hebben...

25 april, code rood wordt opgeheven. Korte wandelingen in de directe omgeving (alleen in het buitengebied) worden weer toegestaan. Maar we mogen op de oorspronkelijk geplande 30 april niet naar huis reizen...

De beelden zitten ingepakt, dat blijven ze gedurende de quarantaine van twee weken, daarna ga ik pas weer naar mijn eigen atelier en kan ik de beelden uitpakken. De beelden zijn nu van boetseerwas. Ik wilde graag direct werken. Hetgeen ook betekent dat er nog iets mee moet. De vraag wordt of ik sommige beelden van brons laat gieten, of ga ik mallen maken om beelden van porselein te kunnen maken, (of beide!). Ik ben er nog niet uit. Sommige onderdelen van de beelden, kon ik niet in Celleno maken, deze heb ik wel ontworpen, maar kan ik van gips gaan draaien. Zodat er ook verschillende karakters van vormlijnen in een beeld kunnen ontstaan. Ik ga rustig kijken en zien wat er verder mee moet om een waardige afspiegeling te krijgen over een uitzonderlijke periode.

Gisteren zagen wij een vlieger, op het land richting Monica, wit lichtgeel en licht blauw. Een heel feestelijk beeld.

27 april

Victor gaat vandaag naar de politie i.v.m. terugreis. Saverio is standby. Echt zo heel fijn. Ik heb gisteren mijn rondjes om het zwembad record verbroken met 6.2 km!

Saverio Senni gaat voor ons maandagmorgen nog contact opnemen met de douane in het noorden zodat we weten of het wel/ niet kan door Zwitserland. Is nu onduidelijk.

4 mei

Ha Dieuwke, een groet uit Mulhouse in Frankrijk alwaar we overnachten. De reis ging helemaal prima. Aardige mensen bij de grenzen. Weinig mensen op de weg. En een prachtige reis door Zwitserland. Morgen verder.

De thuisquarantaine kan ik gebruiken om ook eens even te kijken: wat is er nu gebeurd? Het klinkt misschien zot, maar ik was in het begin van de AIR periode wel serieus bang dat ik niet goed zou kunnen werken.

Het is toch goed gegaan, want ik heb geconcentreerd kunnen werken en mij geheel kunnen verdiepen in mijn eigen werk.

De mens in een stukje wereld, omgeven door rotsen van vijftig meter hoog die ooit een andere vorm hadden, waarvan delen vloeibaar zijn geweest. Het maakt de mens nietig, de mier krachtig, die lopend over de lavastenen, met een bloemblad-zonnescherm dat groter is dan zij zelf, moeiteloos door het ene kratergat gaat en om het andere heen loopt. Ik ga nog van Edward Thomas het boek "Bezeten van mieren" lezen.

Uit Celleno heb ik een tufsteen mee genomen om te kijken hoe Nederlandse mieren met “kraters” omgaan.

woord van dank

Geweldig was de enthousiaste toewijding van Andrea Sterpino, eigenaar van bar/restaurant en B&B San Rocco. Hij werd de hoofdsponsor van het festival.

De mensen van het klooster uit Celleno waren van het begin af aan heel coöperatief en gaven ons heel veel ruimte.

Monica Carello stelde haar huis ter beschikking, Annemaria Bianchi ook.

Een speciaal woord van dank voor de vertalers van het festival. Heel belangrijk en meestal op de achtergrond. Allereerst Stefano Bacchiani uit Milaan en Montefiascone maar ook Federica en Daniela. Dan de vertaler Engels van veel teksten op de website Hans Kal.

De 'internationale gemeenschap' van Celleno, de 'tweedehuisbezitters', sponsorde. De kerk van Celleno was genereus, de burens van locaties, zoals Lucia en Graziano ook. Sergio Mottura sponsorde zijn heerlijke wijn. Manila Capati en Monica Derosas, caterden in CAM. Een pizzabakker stookte de oven van het kasteel op, slagerij Francesco e Michelle sponsorden worstjes. Er waren voor alle locaties genoeg suppoosten. Piero Tascini hielp mee, net als signora Jovana. Andrea filmde en fotografeerde. We hadden een technische dienst en hulptroepen van de gemeente. Er was een infostand van het festival met Claudia en Roos aan het roer. Ook de samenwerking met de performance maker Ilaria Passeri was goed, geweldig was het om te zien hoe het oude slachthuisje nieuw leven is ingeblazen. Spannend en heftig en veelbelovend voor de toekomst. Het Holland House aldaar werd gerund door Ate, Pieter, Lotte en Judith.

Het was een groot genoegen voor de Stichting Zeeuws Blauw om samen te werken met de gemeente Celleno.

Ik hoop dat dit boekje al die dankbaarheid aan al die mensen al heeft verteld. Ook d.m.v. de vele prachtfoto's van verschillende mensen. (In willekeurige volgorde): Maria, Tinka, Roos, André, Andrea e Federica, Daniela, Janpeter, Frank en Frank en teja van hof ten en Margriet Smulders. Wat was het fijn dat Charlotte kwam en haar vaste begeleider Tom van Gulp mee kon nemen. De concerten waren onvergetelijk.

Bedankt iedereen voor de steun in dit prachtige project.

DMP

